

**Javaslat a
SZÜLŐOTTHON
1949 - 1973**

Mezőberényi Értéktárba történő felvételéhez

Mottó:

„Én csak azt mondhatom, hogy Mezőberényben szerencsés emberek laknak... Van egy orvosuk... dr. Bak Mihály, az csinálja meg nekik a vízvezetékét... Nemcsak a vízmű létrehozását segíti, de vezető szerepe van abban is, hogy 1949-ben társadalmi összefogásból létrehoztak egy nyolcágyas *szülőotthont* és egy húszágyas *bölcsődét*. S mindezért a legszebb jutalmat kapja, az emberek szeretetét, háláját, ragaszkodását.”

(Egészségügyi Dolgozó, 1958.október 4.
Gede Márton: Az orvos meg a vízvezeték)

A szülőotthon a **Puskin utca 1.szám** alatt működött
(1949. április 19-től 1973. július 15-ig)

Ennek a fényképnek a láttán ma még sokan felismerik a „Zöldkereszt” épületét,
amelyben a szülőotthon működött.



Az épület bejárata 2021 november 26-án, Most itt működik a
Városi Humánsegítő és Szociális Szolgálat bentlakásos otthona

Készítette: **BAGI ÁDÁMNÉ Erdei Margit**

Mezőberény, 2021. január 22.

Bagi Ádámné
Bagi Ádámné Erdei Margit sk.

TARTALOMJEGYZÉK

Adatlap pontjai	Rész	Cím	Lap
		A MEZŐBERÉNYI SZÜLŐOTTHON Javaslat (címodal)	1.
		Tartalomjegyzék	2.
I. 1. 2.		A javaslattevő adatai 1. A javaslatot benyújtó személy neve: Bagi Ádámné 2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai	3.
II. 1. 2. 3. 4.		A nemzeti érték adatai 1. A nemzeti érték megnevezése 2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása 3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye 4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik	3.
5.	I.	A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása Előszó	4.
	II.	A SZÜLŐOTTHON BEMUTATÁSA	4.
	II/1.	A szülőotthon szó jelentése	
	II/2.	A mezőberényi szülőotthon megalakulásának előzményei - otthoni szülészkedés elmaradott körülmények között	5.
	II/3.	További előzmények: a Stefánia Szövetség és a Zöldkeresztes Egészségvédelmi Szolgálat	6.
	II/4.	A SZÜLŐOTTHON ÉPÜLETE	7.
	II/5.	A SZÜLŐOTTHON MŰKÖDÉSÉNEK FELTÉTELEI A KÉSZ ÉPÜLETBEN	9.
	II/5.a	A berendezési és felszerelési tárgyak	
	II/5b	Személyzet	9.
	III.	SZEMÉLYES EMLÉKEK a szülőotthonban való tartózkodásról	10.
	IV.	SZÜLŐOTTHONUNK MŰKÖDÉSÉNEK 20. ÉVFORDULÓJA	13.
	V.	AZ UTOLSÓ ÉVEK. LEJÁRT A SZÜLŐOTTHONOK IDEJE	15.
	VI.	A SZÜLÉSEK SZÁMA a mezőberényi szülőotthonban	16.
	VII.	1973. július 15. A SZÜLŐOTTHON MEGSZÜNTETÉSE	17.
		FÜGGELÉK	18.
6.		Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett Befejezés Köszönetnyilvánítás	20. 21. 22.
7.		A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája, bibliográfia:	23.
III.	III.	MELLÉKLETEK	
	1.	Fényképek	26. 26.
	2.	TÁMOGATÓ NYILATKOZATOK III./2-1: Dr. Mandik Éva és Dr. Bak Mihály III./2-2: Henger Péter	29. 29. 30-31.

I. A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve: Bagi Ádámné
2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név:	Bagi Ádámné
Levelezési cím:	Bagi Ádámné, 6725 SZEGED, Rákóczi utca 50/B
Telefonszám:	0036/30/541 79 95
E-mail cím:	bagiane47@gmail.com

I. A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése: **A MEZŐBERÉNYI SZÜLŐÖTTHON**
2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása

- | | | |
|---|--|--|
| ☐ agrár- és élelmiszergazdaság | ☒ egészség és életmód | ☐ épített környezet |
| ☐ ipari és műszaki megoldások | ☐ kulturális örökség | ☐ sport |
| ☐ természeti környezet | ☐ turizmus | |

3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye:

a) Az épület: 5650 Mezőberény, Puskin utca 1.

b) *Dr. Bak Mihály kézírata: A MEZŐBERÉNYI SZÜLŐÖTTHON HÚSZ ESZTENDEJE* (a szülőöthön 20 éves évfordulójára írt előadásának anyaga).

Megtalálható és olvasható digitalizált formában is, kinyomtatva,
Mezőberényben: OPSKMMK

Orlai Petrics Soma Könyvtár, Muzeális Gyűjtemény és Művelődési Központ
(székhelye: 5650 Mezőberény, Fő út 6.)

c) *Dr. Bak Mihály könyve:*

EMLÉKEK ÉS EMLÉKEIM MEZŐBERÉNY EGÉSZSÉGÜGYÉNEK MÚLTJÁBÓL
(Megtalálható a fenti könyvtárban, és kapható a könyvterjesztő forgalomban)
Mezőberény, 1988.

d) *Korabeli iratok:* Magyar Nemzeti Levéltár Békés megyei Levéltárai
Békés, Verseny utca 3. 5630 és
Gyula, Petőfi tér 2, 5700

e) A korabeli *sajtóban* megjelent *írások*

d) Ma még sok mezőberényi ember jó *emlékezete*

4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik

X települési: Mezőberény Értéktára

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

I. ELŐSZÓ

A javasolt érték bemutatását szokatlan módon teszem meg. Elöljáróban megemlítem a *forrásaimat (dőlt betűvel)*. Ezt azzal indokolom, hogy a szülőotthonunk leghitelesebb ismerője, a még sokunk által ismert *dr. Bak Mihály* községi - (később körzeti-), szülész- nőgyógyász főorvos és fogorvos kétszer is, alaposan kifejtve, minden részletre kiterjedően leírta, előadta és Mezőberény könyv formájában is kiadta mindazt az anyagot, ami a téma megismeréséhez fontos és szükséges. Kezdetől fogva, már a tervezés első pillanatától az intézmény megszűnéséig ő volt – másodállásban - a szülőotthon egyszemélyi vezetője, ami együtt járt a terhelő felelősségvállalással. Azt írja könyvében a 75. oldalon, hogy „*Voltak gondterhelt óráim az egyszemélyes felelősség tudatában.*” Ha nála kevesebbet írnék kimaradna sok érdekes, de nagyon lényeges dolog. Ezért azt választottam, hogy *kedvcsinálónak az eredeti művek elolvasásához* követem az *írások gondolatmenetét*, ahol tudok, *személyes élménnyel kiegészítem* a benne foglaltakat. Felkészüléskor *írások véleményét* kértem mezőberényi ismerőseimtől, illetve néhány kedves ismerőssel telefonon is beszéltem, hogy a lakosság, azaz a felhasználók oldaláról is feleleveníthessem az emlékeket. Pár nap alatt 100 válasz érkezett. Nagyon sajnálom, hogy azt a sok elismerő szót, amit összegyűjtöttem, már „Miska Bácsi” nem hallhatja, nem olvashatja!

Tehát a két legfontosabb forrás: Dr. Bak Mihály összefoglaló írásai:

1. *A mezőberényi szülőotthon húsz esztendeje* (rövid hivatkozással: *a kézirat*)
2. *Emlékek és emlékeim Mezőberény egészségügyének múltjából* (rövid hivatkozással: *a könyv*)

Betűtípusok a szövegek megkülönböztetése érdekében:

Mindkét szöveg minden bekezdésében vannak olyan *magvas gondolatok*, amelyeket *örökbecsű tanításnak vélek*, ezért ezeket mindenképpen leírom (*dőlt betűvel*).

Dr. Bak Mihály szövegeit idézőjelbe teszem, a számítógépen lévő **Comic Sans MS** betűtípussal, **11-es** betűnagysággal írom. A záróidézőjel után zárójelben rövidítve megjelölöm, honnan idéztem a szövegrészt, így: (*a kézirat ... lap*) és (*a szöveg ... lap*)

Forrásértékűnek tartom *személyes élményeim*et, emlékeimet, amelyek nem szakmaiak, hanem kifejezetten más felhasználókra, a lakosokra is jellemző emlékek, valamint ma élő olyan mezőberényi lakosok *visszaemlékezései*, melyeket ennek a javaslatomnak a megírásakor ismertem meg. Ezeket a szövegrészeket Times New Roman betűtípussal, 12-es/11-es betűnagysággal írom. Mindkét forrást személyes élménynek nevezem!

Megjegyzés: Noha most a szülőotthonról írok, de elképzelhetetlen a téma kifejtése Dr. Bak Mihály vezető szülész- és nőgyógyász szakorvos munkájának méltó elismerése nélkül! Az ő kezdeményezése, fáradhatatlan tervező és szervező munkája nélkül nem lett volna Mezőberénynek szülőotthona, hiszen egyszerre 3 környező településen is folyt a szülőotthon kialakítása (Békés, Gyoma és Békéscsaba).

II. A SZÜLŐOTTHON BEMUTATÁSA

II/1. A szülőotthon szó jelentése

1. *Egészségügyi ABC, Medicina Könyvkiadó, 1985.*

„A szülőotthon az előreláthatólag normális lefolyású szülések ellátására szolgáló, gyógyító-megelőző intézmény, amely részben kórházi (szüléslevezetés, művi vetélés), részben járóbeteg-ellátási tevékenységet (terhestanácsadást, terhesgondozást) lát el. A kórházépítés fejlett szakaszában a szülőotthonok megszűnnek, addig viszont igen hasznos szerepet töltenek be.”

2. *A magyar nyelv értelmező szótárában:*

„szülőotthon - főnév

Olyan kórházszerű intézmény, ahol a szüléseket levezetik, és a fiatal anyákat és az újszülötteket a szükséges ideig ápolják.” Pl.: *Szülőotthon igazgatója.* ||

a.) Ennek épülete. *Befekszik a szülőotthonba. Országsszerte egymás után épülnek a szülőotthonok.*

b.) Az itt dolgozók és ápoltak összessége. *Az egész szülőotthon örömmel fogadta a hírt.*”

„Vannak az emberi életben, közösségeknek és egyéneknek az életében olyan határhelyek, amelyeknél meg szoktunk állni, hogy értelmét, hasznát számba vehessük”. (Bak Mihály dr.: a könyv és a kézirat nyitómondata)

Személyes megjegyzés! A SZÜLŐOTTHON mint intézmény nem tévesztendő össze az OTTHONSZÜLÉS módozatával!

A gyermek megszületése olyan esemény minden családban, minden közösségben, hogy sokan örülnek neki. Sok ember addigi életét, napi szokásait megváltoztatja a kis jövevény, az új családtag megérkezése.

A mi mostani esetünkben *községünk szülőotthonának megszületése* és annak húsz-, majd huszonötéves működésének értékelése adja a határhelyet. Szülőotthonunk egykori vezetője így zárta 1969-ben előadását: „Személyes élményem ennek az intézetnek a szülése, fejlődése, munkája. Jóleső érzés két évtizedre visszaemlékezni.” (a kézirat 10.l.)

II/2. A mezőberényi szülőotthon megalakulásának előzményei - otthoni szülészkedés elmaradott körülmények között

Mezőberényben 1949 előtt *otthon* szültek - születtek, majd 1949 és 1973 között *a szülőotthonban*, illetve mások – mivel nem volt kötelező a szülőotthont választani, vagy nem választhatták, mert valami bonyolultabb helyzetet észleltek a terhesgondozás idején végzett szakorvosi vizsgálatok során -, *kórházba mentek*. Ha volt egy településen szülőotthon, akkor más települések szülőotthonát nem választhatták, csak nagyon indokolt, kivételezett helyzetben. Például egy jól ismert mezőberényi asszony éppen olyan időszakban készült szülni, amikor a főorvos úr szabadságon volt, az ügyeletes szülésznő mentőt hívott, hogy vigyék őt be Békéscsabára. De még Békés előtt olyan sürgőssé vált a helyzet, hogy a mentő bevitte őt a békési szülőotthonba! Egyébként a vajúdo anya is ugyanezt kérte.

A tájékozódó kérdéseimre adott válaszokból az is kiderült, hogy a szülőotthonunk megalakulása után is voltak családok, akik továbbra is az otthoni szülést választották, noha Bak doktor többször kifejezte, hogy ezután már nem megy ki házakhoz. Ezek a családok bizonyára bábát hívtak, illetve kihasználták a családjukban lévő, többnyire idősebb asszonyok tapasztalati „szakértelmét”.

Mivel én 1947-ben születtem, csak az otthoni szülés jöhetett szóba. A nagyszüleim Puskin utca 35. szám alatti házában jöttem világra. Anyukám akkor mesélt nekünk erről pár mondatot, mikor megszületett 1970-ben az első unokája (a szülőotthonban). Az én - és a húgom – esetében nem szülésznő segédkezett, hanem nagymamám, az ő testvére, és meghívták „Bak Doktort”. Mivel eddig nem volt szokás férfiagnak jelen lenni a szülésnél, a bábák mind nők voltak, a család férfi tagjait – az apát, nagyapát – csak akkor hívták, mikor már minden rendben volt az anya és az újszülött állapotában. Megfürdetve, rendben, tiszta

ágyban várták a család férfi tagjait. Anyukám azt mesélte, hogy mikor már minden rendben volt, akkor Bak Doktor őt felvette a karjába és átvitte a másik szobában lévő tiszta ágyba. Engem bepólyázva a nagymamám vitt oda a bölcsőbe. A húgomnál, aki 1948-ban született, a karban történő átvitel először a fehér abroszos (lepedős?) konyhaasztalra történt, ugyanis az az ablak előtt állt, és fölötte lógott a villany, aminek a fénye kellett a „sebészi” művelet befejezéséhez. Eztán következett a tiszta ágyra fektetés a tiszta szobában.

Ha valaki azt gondolná, hogy azoknak a szüléseknek, amelyek még a szülőotthonunk megléte előtti évszázadokban történtek, nem idevaló esetek, tévednek. Most csak gondoljunk azokra az évekre, amelyekben Bak Mihály doktor úr már Mezőberényben dolgozott! 1937-től. Azokban a családokban, amelyekben ő segítette világra az újszülöttet, vagy más esetben, - ahogy ő írta, mondta - befejezett egy spontán vetélést, majd gondozta - sokszor a védőnők bevonásával - az asszonyokat a felépülésükig, *nagy megbecsülésre tett szert*. Ő maga is leír a könyvében tíz olyan esetet, amelyek nagyban különböznek az itt bemutatott Puskin utcai eseményektől, mert nagyon nehéz körülmények között kellett megoldania sikeresen ugyanazt a feladatot, mintha komfortosabb körülmények lettek volna. (Fagyban, hóban, sárban, sötét éjszaka megközelíteni a messze tanyákon vagy gátórházban élőket, villany, egészséges víz és az alapvető higiéniai körülmények hiányában...).

Mindez megmagyarázza, miért volt annyira fontos a szülőotthon minél előbbi megteremtése! Nem csoda, hogy a község szülészorvosa sürgette a törvényes lehetőség mihamarabbi helyi megteremtését.

Az erről való elismerésre méltó gondolkodását ő maga így írja le:

„Aki haladásra kötelezte el magát, annak működési területén igényt kellett ébresztenie az egészségügyi kultúra iránt mind a község vezetőiben, mind a lakosság körében”. (a könyv 71. l., a kézirat 2.1.) Ő ennek az igénynek az ébresztésében élen járt!

II/3. További előzmények – a Stefánia Szövetség és a Zöldkeresztes Egészségvédelmi Szolgálat

A társadalmi-gazdaság viszonyokra már a XX. század elején, de különösen az I. világháború alatt és után egyre inkább az elszegényedés, a romló egészségügyi viszonyok, és különösen kisebb településeken, az eldugott helyen lévő tanyákon az elmaradottság volt jellemző (rossz útviszonyok, egészségtelen ivóvíz, a fertőző betegségek terjedése, egészségtelen étkezés, alultápláltság, jegyrendszer, napi 25 dkg kenyér mint fejadag, fűtőanyaghiány, a védőnők, ápolónők, szakorvosok hiánya, illetve nagyon alacsony létszáma egy-egy településen, csecsemők - és kisgyermekek halálozása, stb.).

A *Népjóléti és Egészségügyi Főhatóság* legjelentősebb feladata a szervezett anya- és csecsemővédelem volt. 1906-ban megalakult az *Országos Gyermekegő Liga*, 1915-ben a *Stefánia Szövetség*, majd 1917-ben a kisebb településeken induló, majd folyamatosan bővülő *Zöldkeresztes Egészségvédelmi Szolgálat*. A két utóbbira jellemzőek azok a feladatok, amelyeket később – letisztultabb formában - a Szülőotthonok és a mellettük működő *Egészségvédelmi Gondozási Körök* oldottak meg. Célul tűzték ki elsősorban a védőnők és ápolónők képzését, a csecsemőhalandóság csökkentését, a születésszám növelését, a tudatlanság és a babona elleni küzdelmet, a várandós nők, csecsemők, kisgyerekek védelmét, az általános családvédelmet.

„Mezőberényben mindkét szervezet működött, a Stefánia előbb a Gyomai út 9.szám alatt, majd 1941-ben országosan a Stefánia fiókintézeteket átalakították egészségvédelmi gondozási körökké; ... Mezőberény község képviselőtestülete 1940-ben a legmagasabb fokú, ún. K-típusú egészségház létesítésére húszezer pengőt fizetett be a faluszövetségi alapnak. Ezzel tulajdonképpen a Zöldkeresztes egészségvédelmi szövetségbe léptünk be”. (a könyv 65. l.)

Így egybeolvadt ez a két korábbi szervezet az egészségvédelmi körben, 1944 után átköltözött a Puskin utca 1. számú házba. Ez annyira ismert volt a településen, hogy az idén (2022-ben) készített tájékoztató kérdéseimre elég sok válaszadó azt írta, hogy a „Zöldkeresztben született”, noha az már akkor a SZÜLŐOTTHON volt. A község még ma is mondja az egész épületet és magát a szülőotthont mint intézményt Zöldkeresztnek...

II/4. A szülőotthon épülete

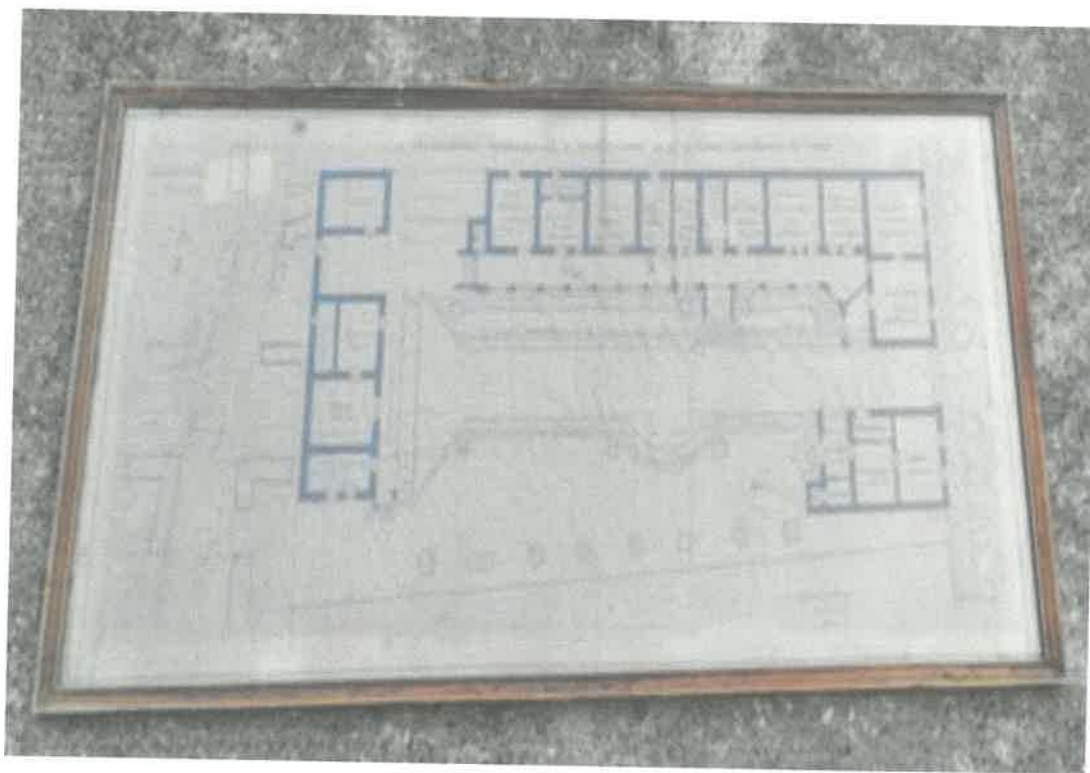
Az épület kialakításának körülményeit *részletesen ismerteti Henger Péter* ismert helytörténeti kutató, tanár, aki a Mezőberényi Helytörténeti és Tájvédelmi Egyesület (MEHETE) elnöke.

Támogató nyilatkozata ennek a javaslatnak a 2/2. számú melléklete.

Nagyon büszkék lehetünk arra, hogy Mezőberényben Bak Mihály dr. nagyon idejekorán, már az 1930-as évek végén kereste a támogató kapcsolatokat, egyeztetett községünk vezetőivel, gyűjtötte a lehetséges adományokat, igyekezett meggyőzni a lakosságot a Szülőotthon fontosságáról. Már 1941-ben megkezdtek építeni a megtervezett épületet a liget mellett. Mivel a világháborús helyzet megszakította a folyamatot, egészen új alapokra helyezve, nagyon gyenge anyagi helyzetben - kettős cserével - jött létre, az első hároméves terv programjába is belekerült, így hivatalosan is támogatott Szülőotthon a Puskin utca 1. szám alatt.

Átadása 1949. április 19-én megtörtént, melynek nagy sajtóvisszhangja volt. Az avatóünnepség legnagyobb sikerének azt tartom, hogy az időközben felvett hitelek, valamint egyéb adósságok megtérítését az átadóünnepségen tett látogatásnak köszönhetően a megyei hivatalos delegáció átvállalta.

A lakóház átalakításának egyszerűsített tervrajza (vázlat)



Ezt a vázlatot az Orlai Petrics Soma Kulturális Központ Muzeális Gyűjteménye őrzi. Csete Gyulától, az intézmény vezetőjétől kaptam arra a célra, hogy itt bemutathassam.

Mivel két gyermekem születése előtt és csecsemőgondozásuk idején gyakran jártam itt, felidézem emlékezetemből az alábbiakat:

Az elsőszülött lányunk, Bagi Éva Eszter a szülőotthonban született, azt szoktam mondani, hogy mi „ott laktunk, az volt az otthonunk 9 napig” 1972 áprilisában.

A fenti rajzon a bejárat (utcafront) a jobb oldalon van. Ahogy beléptünk a kapun a szárazbejáróba, bal oldalon néhány lépcső felvitt egy szülésznői – védőnői - lakásba. Vele szemben a jobb oldalon a lépcső az Egészségvédelmi Gondozói Körbe vezetett. Itt szolgált a terhesgondozás, a csecsemő- és kisgyermekgondozás. A kötelező védőoltásokat itt kapták meg a kicsik, idejártak a szülész- nőgyógyász- és gyermekorvosok szűrővizsgálatokra, tanácsadásra. Itt dolgoztak a védőnők, akik kijártak a gondozottak meglátogatására is, valamint az iskolai egészségvédelmi megelőző felmérések elvégzésére. Akinek több gyermeke volt, idejárt a gyerekeivel évekig; mivel ez volt megelőzően a Zöldkereszt, az egész község (majd város) lakói, de még Köröstarcsa és Csárdaszállás érintett lakói is.

Kilépve a szárazbejáróból a burkolattal pormentesített, ám mégis virágos udvarra, előbb egy timpanonnal záródó fedett lépcsősorhoz érünk. Ez a rajzon ipszilonnal (Y)-nal van jelölve. Ezt a bejáratot csak ritka esetben használták. A falán volt egy ideillő felirat, melyet dr. Bak Mihály, címzetes egyetemi tanár emlékezete őrzött meg nekünk:

„A viruló nemzetek sorsa asszonyaik ölében rejlik.”

(ismeretlen, valószínűleg görög szerző művéből részlet)

A kitéglázott udvaron át eljutunk ahhoz a lépcsősorhoz, amely a szülőotthoni részbe vezet el bennünket. A legtöbb ismert fényképet ennél a lépcsőnél készítették. Majd a személyzet bemutatásánál bemutatok egy ilyen fényképet.

Így ír az újonnan kialakított szülőotthonról dr. Bak Mihály:

„A megnyitást 1949 tavaszán az országgyűlési választással kapcsolatban terveztük. Addigra ugyanis teljesen készen lett a nyolcágas szülőotthon, amely a szülőszobából, az előkészítőből, 3 gyerekágyas szobából, egy elkülöníthetőségéből és a szülésznő részére egy szoba-konyhás lakásból állott. A csecsemőágyak egyelőre az anyák ágyainak végében voltak elhelyezve. A fűtést beépített cserépkályhák biztosították. A szobák fűtött, üvegezett folyosóra nyíltak. az intézet azonnal saját konyhával indult, volt mosókonyhája, kézikamrája és raktárhelyisége is.” (kézirat 3.1. és könyv 73.1).

Később az ágyszámok és az induló személyi feltételek növekedtek. Változott a fenntartó is, hiszen eleinte a helyi hatóság, a községi tanács tartotta fenn, de már 1953-ban átvette a járási tanács a működtetést. Ezzel gyengült ugyan a helyi döntési pozíció, de kicsit javult az anyagi – költségvetési – támogatás.

Egy rövid *megtörtént eset** az épülettel kapcsolatban:

Az épület a szülőotthon tervezésekor községi tulajdonban volt, A tulajdonosa eredetileg a Winter-család volt, ennek is utolsó itthoni tagja Winter Mihály, aki 1944-ben a családjával együtt Nyugatra távozott. Fia Párizsban hunyt el, amint azt a hazai kutatások rögzítik, lányuk pedig előbb az Amerikai Egyesült Államokban, majd Kanadában élt (és hunyt el).

Távolabbi rokonunk, Eiler Mihály szintén Amerikában élt, aki 1970 tavaszán hazalátogatott Mezőberénybe. A testvére összehívta a rokonokat egy ismerkedésre és élménybeszámolóra, ahol megtudta, hogy Kovács Lászlóné Erdei Magdolna azért nincs ott a beszélgetésen, mert éppen most született a kislánya, ezért éppen a szülőotthonban vannak. Másnap – megismerni a fiatal rokonokat(!) - megjelent az amerikai magyar egy fényképezőgéppel a vállán a szülőotthonban. A fiatalasszony elmondása szerint őt „kirángatta” hálóingben az ágyból azt mondván, hogy szeretne róla fényképeket készíteni. Az ezeresű, sasszemű kismama már a második felvételnél észrevette, hogy valójában nem ő és a kislánya érdeklik igazán a „fényképész”, hanem maga az épület. Miután elkészült jó pár felvétel, elmondta a látogató, hogy Kanadában „együtt élnek” az itteni volt tulajdonos lányával, aki hallotta, hogy a volt házuk nagyon rendben van, mióta szülőotthon lett belőle. Most ezeket a fényképeket neki viszi megmutatni a házat, hogy tényleg nagyon rendben találta. A meglátogatott fiatal anya kérte, hogy szeretne ő is kapni egy-két fényképet. Hát ez azóta is érkezik! Nem kapott belőle!

*Ezt a történetet a *testvérem* nekem most januárban mesélte el, amikor kérdezgettem őt is az otthon születése (1948) és a szülőotthoni szülési (1970) élményeiről!

II/5. A SZÜLŐOTTHON MŰKÖDÉSI FELTÉTELEI A KÉSZ ÉPÜLETBEN

II/5. a) A berendezési és felszerelési tárgyak

Beszerzésük nagy gondossággal, tervszerűen történt. Bak Mihály doktor úr és az őt segítő, támogató hivatalos és civil emberek mindent elkövettek, hogy a legolcsóbban a legjobban megfelelő tárgyak, eszközök kerüljenek oda – amit lehetett adományból, megfelelő hitelekkel, és alkalmi vásárlásokból szereztek be. Az volt a törekvés, hogy egészségügyileg megfelelő viszonyok közé kerüljenek a szülőanyák. Családias, azaz otthonos szülőotthont akartak teremteni.

" Az intézet felszerelésében az akkortájt végnapjait élő Egészségvédelmi Szövetség Országos központja is hozzá tudott járulni 30 lepedővel és 10 gyapjútakaróval. Közben a község lakóiban is feltámasztottuk a község ügye iránti felelősségérzetet, és a szülőotthonnak a szükséges tollat, párnahuzatokat, törülközőket, konyharuhákat a község lakossága adta össze. Az ágyakat, az éjjeliszekrényeket a Teleki téren vásároltuk igen jó állapotban, az orvosi műszereket pedig személyi hitellel kaptuk az akkor még egzisztáló Gröger cégtől." (Kézirat 3.lap).

II/5. b) Személyzet

„Az intézet személyzetét kezdetben a mellékfoglalkozású vezető szülész-nőgyógyászon kívül egy szülésznő, egy főző-takarítónő és egy fél munkaidejű mosónő alkotta...1953-ban ... amikor a szülőotthont a járási tanács vette át... az ágyak száma 11-re emelkedett, míg a csecsemőágyak száma 9 lett... a szülésznői létszám 3 főre emelkedett, a szülésznők 24 óránként váltották egymást. Gyarapodott a személyzet egy újonnan beállított adminisztrátorral és a fél műszakos mosónői állásból is teljes munkaidejű állás lett." (Kézirat 4. lap)

„Az intézet húszéves élete, működése nem volt egyformán zökkenőmentes. Eleinte szülésznői hiánnyal küzdöttünk, s volt idő, amikor a dolgozók felkészültsége, gyakorlata nem volt megfelelő és a fejlődés folyamán a munkaterhelés nem volt egyforma. A személyi és munkatársi kapcsolatok azonban az intézet tagjai között jók voltak, és ma gondolkodásban, munkában egységes kollektívát tudnak alkotni" – mondta dr. Bak Mihály 1969-ben, a szülőotthon 20. évfordulója tiszteletére rendezett szakmai konferencián (Kézirat, 4-5. lap).

A fényképeken és a személyes visszaemlékezéseken az alábbi nevek szerepelnek a szülőotthonban dolgozók közül (akik, természetesen különböző időpontokban dolgoztak ott. „Csak” Bak Mihály dr. képviselte mindvégig a 25 éven át az állandóságot...

Vezető szülész- gyermekgyógyász főorvos: Dr. Bak Mihály

Szülésznők (betűrendben névsor szerint): Földes Ottóné
Lipcsei Erika
Sinka Albertné
Szabó Gézáné
Tóth Lászlóné Bacsó Margit
Zöld Mária

Adminisztrátor és „mindenes”: Paczuk Józsefné (van olyan visszaemlékező is, aki őt szülésznőként nevezi meg!)

Szakács: Szívos Mihályné

*Takarítónők, mosónők: Győri Ilona
Őszi Béláné*

A legismertebb fényképek egyike (a többit a javaslat végén fogom bemutatni:



A feliratozás eredeti, megjelent a fénykép Bak Mihály *Emlékek és emlékeim Mezőberény egészségügyének múltjából* című könyvében, így ez igazán hiteles!

III. SZEMÉLYES EMLÉKEK a szülőotthonban való tartózkodásról

A szülőotthonunk bemutatásához mindenképpen hozzátartoznak olyan szemelvények, idézetek, amelyeket mostani kedves mezőberényi ISMERŐSEIM írtak érdeklődő kérdéseimre 2021/22 fordulóján (október 30-tól január 15-ig). Összesen 105 válasz érkezett. Sokatmondóak azok a rövid válaszok, amelyekből csupán néhányat idézek: az összesítést majd a Függelékben mutatom be.

Bné F.Zs.:

„Én is ott születtem 1952-ben. A fiam szintén 1971-ben. A kisebb már Békésen 1976-ban”.

P.Fné:

„Én is ott születtem! A nagyobbik fiamat 1971-ben ott szültem, a kisebbiket már Békésen 1979-ben.”

B.Áné:

„Én otthon születtem, még 1947-ben; a nagyobb lányom 1972. április 13-án a mezőberényi szülőotthonban, a kisebbik lányom Békésen 1973. augusztus 14-én a szülőotthonban”.

K.Lné:

„Én otthon születtem, a lányom 1970-ben a berényi szülőotthonban, a fiam 1975-ben Csabán a kórházban”

Sz.M-M.:

„Én is a Zöldkeresztben születtem 1957. dec. 28-án, Bak Miska bácsinál. Édesapám szánkóval, nagy dunnák között hozott be bennünket az Ókerti tanyából”.

Lemásolok egy *több személy között tartó beszélgetést*, annak igazolásául, hogy nem lehet úgy írni a Szülőotthonunkról, hogy annak megvalósítójáról, vezetőjéről, *dr. Bak Mihályról* ne szóljunk dicsérő szóval. Kivétel nélkül mindenki *Bak Miska bácsinak*, vagy *Miska bácsinak* említi; nagy tisztelettel szólnak róla így. Az öt dicsérő szavak az intézmény működését ismerik el, és fordítva; aki az intézményről ír, szól nagy megelégedéssel, az egyúttal az ottani személyzet munkáját ismeri el!

L.Iné:

„Én is itt szültem hat gyerekemet 1958-tól 68-ig, és azt hiszem, ilyen szülőotthon nem volt a környéken, mint ez ...Bak Miska bácsi nagyon a szívén viselte ...”.

JP:

Mezőberény 1954. 07. 10. Bak Miska bácsi vezette le a születésemet. Nem is olyan régen beszéltünk erről a párommal. Milyen hihetetlen energiával, erővel és tapasztalattal rendelkezett a Doktor úr! Nem tudom, más mit tapasztalt, de én soha nem hallottam az Ő ténykedése alatt előforduló rendkívüli eseményről.

DIAné:

Nem is volt. Bak Miska bácsi tette a dolgát, sőt! Még többet is. Neki köszönheti sok család, hogy lett áram a lakásukban. Ez 1 a sok közül, ami neki köszönhető.

MF.:

(Dr. Bak Mihály) Remek orvos és nagyszerű ember volt.

H.K.:

Én 1949 novemberében születtem itt a szülőotthonban, *Bak Miska bácsinak köszönhető, hogy élek*, mert anyukám nagyon hosszú ideig vajúdott, amikor én a világra jöttem, már alig volt élet bennem. Miska bácsi addig pofozgatott, míg felsírtam. Sokszor mesélte apukám, amennyiben nem Miska bácsi az orvos, biztosan nem maradok meg! Örökké hálás voltam ezért Neki! A testvérem 1951-ben született, ugyanitt, vele semmi gond nem volt

Hogy érezzük az ottani légkört, valamint azt, hogy a szülőotthonunkban minden szükséges feltétel megvolt ahhoz, hogy minden a legnagyobb rendben folyjon, minden kommentár nélkül ideidézek három, kicsit hosszabb választ. A szerzők nevének betűrendjében, akik hozzájárultak nevük kiírásához.

Bagi Ádámné visszaemlékezése:

A mi családunk nagyon bízott „*Bak doktor bácsiban*”. Természetes volt, hogy a húgom lánya 1970-ben, majd az én elsőszülött lányom 1972-ben a mezőberényi szülőotthonban született. Röviden összefoglalva természetesnek találtam, hogy ezt választottam. Mivel a mi szülőotthonunkban pár nappal tovább bent tudtunk maradni, mintha városi kórházba mentünk volna, erősebben távozhattunk majd haza. (Édesanyám ekkorra, 46 évesen, sajnos, meghalt. Nem tudott nekem otthon a kisbaba ápolásában segíteni, fontos dolgokban tanácsot adni).

1972. április 13-án reggel 6-kor – sétálva - bementem a szülőotthonba (ahová férjem bekísért, majd elment dolgozni). A szülésznő, Szabó Gézáné Judit asszony felvett, megvizsgált, majd megdicsért, hogy a legjobbkor jöttünk, van még idő, de valószínű estig megszületik a baba. A dolog romantikája volt, hogy ekkor még nem tudhattuk akkoriban, hogy lány lesz-e vagy fiú. Otthon kikészítettünk egy szép fehér pólát, hogy akár kislány, akár kisfiú lesz a jövevény, megfeleljen.

Minden rendben zajlott. A vezető *szülészorvos* napközben többször is megvizsgált, megnézett és az utolsó órában mindvégig velünk volt, pedig otthon a TV-ben akkor ment *A Forsyte Saga*, amit máskor mindhárman (az orvos, a szülésznő és én is) nézni szoktunk. Így szülés közben - a fájdalmakat tompítandó – a filmről váltottunk néhány *szót*. (Délután 6-kor azzal ment haza motorjával *Miska bácsi*, hogyha eddig már nem „szültünk”, akkor várjak kb. 22 óráig. Judit néni megmondta nekem, hogy szokta nézni a sorozatot, ami ma lesz). Este 8 órakor vissza kellett a doktor urat hívni. 9 óra után pár perccel felsírt a mi egészséges „nagylányunk”. A szülőotthonban töltött napok gyorsan elteltek. Nagy tisztaság volt, az ott dolgozók munkája nagyon összehangoltan folyt. Az ügyeletes szülésznő nagyon megdolgozott a fizetéséért! Ellátta a kicsiket, az anyákat (fürdetett, mosdatott, hőmérőzött, vitte a reggelit, ebédet, vacsorát; ha aznap szülés volt, annak figyelemmel kísérése, segítése, olykor a levezetése

maga egész embert kívánt volna! Mindezek mellett emberségből, kedvességből példát mutatott.) Minden megbecsülésem jár nekik. Érzésem szerint a legszükségesebb dolgok (fájdalomcsillapítók, fertőtlenítő szerek) kéznél voltak. A leginkább felejthetetlen az a *mindennapi tanítás*, amit *Bak Miska bácsitól kaptunk*. A reggeli vizit a szakmának szólt, ott a szülésznővel beszélte meg a fogylétünket, de minden nap késő délután visszajött, amikor a bent lévő anyák körbeülhettük, és tanított minket. Tegezõ stílusában nagyon kedvesen kitért minden fontos, csecsemõt nevelõ részletre (szoptatás, etetés, higiénia, nyugtatás, a sírásfélék felismerése, és ilyenek), közben praktikus tanácsokat adott: Csak két példa: az egyik a fehérjefogyasztás fontosságáról. „valamint, ha éppen akkor, amikor kellene, ez sincs, azt ajánlotta, hogy menjünk el a „sarki patikába”, ahol *Míg szoptatsz, ne babot egyél, hanem lencsét*, mert annak is magas a fehérjetartalma, nagyon egészséges, de nem okoz olyan hasfájást, amit a babtól kapnátok mind a ketten!” A másik pedig arról szólt, hogyha még sincs anyatejünk, mit kell tennünk – anyai sírva fakadás helyett. (Lehetett igényelni a védõnõn keresztül anyatejet, az akkori gyógyszerészházaspár fog nekünk ajánlani a gyermek életkorának megfelelõ tápszert, ami akkor az Oriza nevû volt. Ez utóbbit csak végsõ esetben ajánlotta.

Én ezekért a dolgokért választottam a szülõotthonunkat. Valamint azért is, hogy a családtagok tudjanak meglátogatni, ne kelljen nekik más városba utazni. Bejöhettek a munkaidejüket nem érintõ idõpontban is...

Sajnos, a másodszülött gyermekünkkel, Valéria Ágnessel már erre a helyre nem tudtam jönni, ugyanis õ 1973. augusztus 14-én született, és egy hónappal korábban megszüntették a mi szülõotthonunkat. Így Békésre mentünk. Már az ottani (berényi származású) orvost, dr. Vladár Jánost megismerhettük az Egészségvédelmi Gondozási Körben Mezõberényben a Puskin utca 1. szám alatt, ahova kijárt terhesgondozásra.

Dr. Bak Mihály mindent megtett azért, hogy a berényi emberek elfogadják azt a gondolatot, hogy a szülõotthonok ideje, így a mi szülõotthonunk ideje is lejárt.

Némethné Kéki Margit személyes emlékei, élményei:

Két gyermekünk van, a fiunk 1962-ben, a lányunk 1968-ban született, mindegyik a mezõberényi Szülõotthonban, *Dr. Bak Mihály, nekem Miska bácsi* keze alatt! Alacsony termetû vagyok, és 3 kg. 60 dkg-val született fiunk nehéz szülés volt. Elõtte elterveztem, mivel veszélyeztetett terhes voltam és be kellett feküdnöm az otthonba, hogy nem fogok szülés alatt kiabálni, mivel hallottam, hogy sokan „ordítanak”. Ilyenkor hallottam, hogy Miska bácsi mondta, *bezzeg akkor nem ordítottál, mikor megcsináltatok a gyereket!* Na, ez vezérelt a csendes szülésnél, Miska bácsi meg mondta: *na, szólj már valamit Margit, mondjad, hogy Jaj, Istenem!*

Az étkezés se volt egyszerű, mert vigyázott mindenkire, akkor nem mindig egyformát kaptunk, ezért sokszor cserélgettünk. Na egy ilyen esetrõl bejött, sas szeme azonnal felmérte a helyzetet, és mivel elõttem bõséges túró és tejfõl volt vacsorára, meg is szólalt, *na látjátok, egy okos asszony van köztetek õ a Margit, mert tudja, hogy ilyenkor ez a legjobb táplálék, pedig pontosan akkor akartam elcserélni házikolbászra!*

Még talán annyit, hogy elapadt a tejem még benn az otthonban, jól megkínózott a fejéssel, de nem ment, ezért kikapta a kezembõl a fiamat és a mellettem fekvõ többgyermekes asszonynak adta oda, mert – mint mondta - "ennek annyi a teje, hogy két gyereket is tud szoptatni"! Én pedig 10 napig néztem, hogy más õleli a fiamat. De mikor hazajöttem, tudtam, hogy igaza volt!

A lányom hat évvel késõbb született, az már azt jelentette, hogy már a fürdõben a WC mellett bidé is volt! Mikor már közelgett a szülés, *mondta Miska bácsi*, na menj, Margit, végezd el a dolgod a beöntés után, és itt a bidé is, használd nyugodtan! De volt egy svédcsavar a felvilágosításban, mert nem mondta Miska bácsi, hogy óvatosan megnyomni, amit, lehet, hogy a szülõgõrcsök miatt nem is igen figyeltem, lehajoltam, megnyomtam, a plafonig nyomta a vizet. Jöttem ki csurgott a hajamról, a tiszta hálóingról a víz, és õ „törvénytelenül” nevetve mondta, de Margit, nem azt mondtam, hogy haját is mossál. *Hát*

imádtam Őt, csodálatos orvos és még csodálatosabb ember volt! Mivel idős vagyok, remélem még találkozni fogok vele!

Annyira otthonos volt a szülőotthon, és tisztaság volt mindig mindenhol! Nagyon büszke volt, hogy a legjobb volt az általa vezetett szülőotthon, és a csecsemő elhalálozás is a legjobb volt a megyében! Tudtommal egy anya sem halt meg a negyedszázad alatt!

A mezőberényi Szülőotthon és Dr. Bak Mihály!!! Csak így tudom legjobban felidézni, csodálatos emlék volt! És mint élmény talán szórakoztató!!!

Erzsébet Wendler, azaz Fekete Erzsébet szülei visszaemlékezései, elbeszélései alapján:

Tanyán laktunk Mezőberénytől 10 km-re, Kamut határában, a Négyegyeses dűlőben. 1964 decemberében, amikor az udvarunkban már minden állat világra hozta utódját, csak én késlekedtem a születéssel, anyukám türelmetlenségében már sírt is, végre érezte, hogy most már én is meg fogok születni, be kellett jönnie Mezőberénybe a szülőotthonba. Aznap hóvihar volt. A község megközelítése csak viszontagságosan, traktorral volt lehetséges. Akadt egy ismerősünk, aki segített a beutaztatásban. Ezt az embert Papp Pista bácsinak hívták. Amíg élt, mindig érdeklődött felőlem, hogy van sorsom. *Dr. Bak Miska bácsinál* születtem (1964. december 22-én), majd mind a két testvérem 1962-ben és 1970-ben. Ennek a történetnek már nincs tanúja, akit ismernék, csak *apukám elbeszéléséből ismerem*. Amikor anyukám benn feküdt velem a szülőotthonban, jött apukám meglátogatni. A folyosón már sietett elé *Sinkáné Anna bábaasszony*. Mondta is a jó hírt: "Megszületett. Fiú!" De már hozzá is tette, hogy: "Csak van egy kis testi hibája." Apámat az öröm és hirtelen furcsává vált érzése elgyengítette. "Mutassa meg nekem azonnal azt a gyereket, mert én látni akarom, hogy mi baja van!" – "Na, ne legyen annyira megijedve! Nincs semmi baja, csak hiányzik a kinövése." – Miután apukám ezt elmesélte nekem, még hozzátette: "Nem szeretem az ízetlen tréfákozást." A bábánénik emléké a születésünk alkalmából anyukámnak ajándékozott tányérok őrizték. *Bányászné Ilonka néni* volt a másik bábának a neve. Az egyik porcelántányér nagyon szép, körben zöld-sárga pálmafás mintával. Modern, érdekesen felhajló oldala van. A másik ajándék egy átlátszó műanyag, mély tál volt, domborodó mintákkal. Az sajnos elhasadt, de nagyon sokáig használtuk, és *anyukám sokszor elmondta*, honnan származik. Tavaly azt is megtudtam a keresztanyámtól, anyukám húgától, hogy a karácsonyt anyukámmal még a szülőotthonban töltöttük. A látogatása alkalmával hozott be egy kis fenyőágot szaloncukorral feldíszítve, azt tette az ágy melletti asztalkán a virágvázába. Az volt a kívánsága, hogy anyukám is érezzen valamit a szeretet ünnepének szépségéből.

IV. SZÜLŐOTTHONUNK MŰKÖDÉSÉNEK 20. ÉVFORDULÓJA

Az intézet kitűnő szakmai működésének egyre nagyobb híre lett nemcsak a szűkebb, de a tágabb környezetünkben is. Nemcsak a biztonságos szülések száma növekedett, de bővült a tevékenységi kör is. Engedélyt kaptak olyan ágyak megalapítására, amelyek lehetővé tették a veszélyeztetett terhesek gondozását, kezelését, védelmét, a spontán vetélések befejező műveletének elvégzését, valamint a koraszülöttek ápolását is (művi abortuszok elvégzését, bizonyára morális megfontolásból, nem vállaltak). Az ágyszámok gyarapodása kapcsán úgy ír összefoglalóan a vezető szülészorvos a könyvében, hogy megértsék azok a lakosok is, akik eleinte kételkedve fogadták a szülőotthon meglétének fontosságát, de különösen az ország második bölcsődéjének megnyitását. Tudatlanul azt sugdosták, hogy el akarják venni a gyermekeiket. Az írás pedig így szól:

.....a rendelkezésünkre álló ágyakon hosszabb ideig intézeti ápolásban tudtuk tartani a fenyegető vetéléseket, s a toxémiás terheseket. Az intézeti ágynyugalom, a családi és munkahelyi gondok távoltartása, a diéta pontos betartása, a szükséges és rendelkezésre is álló gyógyszerek birtokában a szülőotthoni intézeti ápolás sokkal hatékonyabb volt, mint az otthoni táppénzes állományban való tartás" (a könyv 74. lap).

„Ma (1969. október 11-én) délelőtt 10 órakor a mezőberényi tanács dísztermében *tudományos ülést tartanak*, ahol ünnepélyes keretek között emlékeznek meg a *Mezőberényi Járási*

Szülőotthon fennállásának 20. évfordulójáról. A megnyitót *dr. Taby László* megyei főorvos tartja, majd *dr. Bak Mihály* vezető főorvos számol be a szülőotthon 20 éves tevékenységéről, eredményeiről, *dr. Sas Mihály* egyetemi docens kandidátus A mellékvesekéreg-hormonok kapcsolata az újszülöttkori sárgasággal címmel, míg *dr. Velkey László* gyermekgyógyász-főorvos, kandidátus az „Adatok a koraszülöttség kérdéseire témakörben” A terhes-, csecsemő- és gyermekvédelem társadalmi vonatkozásai címmel tartja meg előadását” (Békés Megyei Népszás, 1969-10-11 / 236. szám)

A fenti újságcikk tartalma megtalálható a könyvben is, amelyről -fontos kiegészítésképpen a szerző, *dr. Bak Mihály* így ír:

„A tudományos előadások megtartására a Mezőberényből elszármazott két barátomat kértem meg, akik kisgyermekek voltak, amikor én ide kerültem, és ma mindketten egyetemi tanárok. Az ünnepélyes tudományos ülésen a megye szülész-nőgyógyász és gyermekgyógyász szakorvosain kívül a község értelmisége, a Vöröskereszt tagjai vettek részt” (a könyvben, 75.lap).

Bak Mihály doktor előadásának anyaga az itt már sokat említett *kézirat* formájában maradt fenn. A tízoldalas előadásnak közel a fele részletes szakmai, tudományos beszámoló a szülőotthonban végzett munkájáról, amelyet – a fennmaradt fényképek tanúsága szerint is – nagy figyelemmel hallgattak a jelenlévők. Itt most nem részletek, hiszen nem vagyok szakember, csak hivatkozom azokra a fontos dolgokra, amelyek közvetlenül érintették a szülőanyákat, a kisdedekeket...A vezető szülész-orvosunk állandóan képezte magát, tanult, cikkeket írt, levelezésben állt orvosi szaklapokkal, olvasott, továbbképző programokon vett részt, és maga is tartott meghívott előadóként sikeres előadásokat. *Mai szóval élve* azt mondanánk, hogy *kiváló tünetellenőrző és rizikófelismerő volt*. Ennek ismerete biztosságot adott a vizsgált vagy kezelt személynek. Mindent elkövetett a betegségmegelőzés érdekében, munkáját lelkiismeretesen, nagy alapossággal végezte.

„A családfenntartásban nemcsak a görög, spártai ideálnak megfelelő nők vesznek részt, hanem a sovány, infantil alkatú, rejtett vese- és májbeteg, vérszegény, sok vetélésen átesett, és az ezzel kapcsolatban méh körüli gyulladásokat elszenvedett nők is. Az ilyen terhesek gondozása és szülése állítja nehéz feladat elé a terhesgondozási munkákat végzőket és szülészkezésünket. Eredményt elérni csak az egyéni bajokat kellően mérlegelő, konkrétan segítő gondozással tudunk. A gondozási kívánalmakat pedig egészségügyi kultúránk mai állása mellett a tanácsadásokon sulykolni kell, hogy valami eredményre jussunk a megelőzésben, és így a pathológiás terhességek kialakulását tanácsainkkal megakadályozzuk, s minél ritkábban kerüljön sor gyógyításukra. Sajnos, a prevenció napjainkban is csak kullog a kuráció után.” (könyv, 74. lap).

A tudományos ülés egyik olyan megállapítása, amely a lakosságot is mélyen érintette - sőt jövőt formáló szerepe is volt – így foglalható össze:

Dr. Bak Mihály feltette a legfontosabb kérdéseket, amelyeket maga meg is válaszolt. Íme ez a két kérdés és a válaszok kissé rövidítve:

1. Volt-e értelme annak, hogy ilyen áldozatok árán, ennyi nehézséggel megküzdve berendezzünk és működtessünk húsz éven át egy olyan szülőotthont, amely Mezőberény mellett Köröstarcsa és Csárdaszállás szüléseit is ellátja?

Erre a felelet egyértelműen csak az lehet: Volt értelme. Miért?

A szülészorvos válaszai:

- A mostoha körülmények között történt szüléskedés megszűnt.
- Asszonyaink egészséges körülmények között szülhetnek.
- Az együtt tartózkodással csökkentek, simítottak a szociális árkok.
- Nőtt és fejlődött az asszonyok egészségügyi kultúrája.

Én ezekkel egyetértve kiegészítem még azokkal a legfontosabb gondolatokkal, amelyek az érintett lakosság fejében voltak meg, amiért érdemes volt a szülőotthont választani.

-Az a kényelem, *hogy helyben van* a „mi” szülőotthonunk, amely híressé vált *családias légköréről* (igaz ugyan, hogy idetartoznak a messze tanyákon élő családok is, de nekik is közelebb volt ez a szülőotthon, mintha városi kórházba kellett volna menniük).

-A *családtagok látogatási lehetősége* az ő munkaidejükön kívüli órákban is.

-*Ugyanazok a szakemberek* látták el a szülő asszonyokat, akikkel a terhesgondozás alatt találkoztak (az ismert szülészorvos, aki mindig jelen volt, szükség esetén napjában többször is; a védőnő, aki a várható szülés előtt is és közvetlenül utána is meglátogatta az asszonyt az otthonában, elmondott minden olyan dolgot, amit tudnia kellett az először szülőnek is: Mikor készítse el a csomagját, mit tegyen bele, hogy ne érje meglepetés egy esetlegesen sürgőssé váló napon sem? Majd szülés után, mikor a babát hazavitték már, miből álljon az a csomag, amivel értük jön a család stb. Még azt is megmutatták, hogyha éjjel érkezik valaki a szülőotthonba, hol tud becsengetni, hol tud az ügyeletes szüléznőnél jelentkezni. Nagyon alaposak voltak! - személyesen tapasztaltam!

-*Egészséges higiéniai körülmények* élvezete (állandó tisztaság, folyamatos takarítás, fertőtlenítés, olyan felszerelés, ami még a privát otthonokra ma sem jellemző (pl. bidé a mosdóban, a legkorszerűbb háztartási gépek, stb.), a mezőberényi téglagyárban gyártott téglákkal burkolt portalanított udvar, fűthető üvegfolysó, ...

-*Egészséges, tápláló, friss alapanyagokból helyben készített változatos ételsor* a bent-tartózkodás alatt; szükség esetén diétás menü, amit szakember állított össze.

-És nem utolsó sorban az, hogy a születési anyakönyv kiállításához itt helyben készítették el a hatósági irathoz szükséges személyi adatlapot. Ezzel mentek az apák a község házára bejelenteni gyermekük születését, és kérelmezni a születési anyakönyvi kivonatot. Tehát *a mezőberényi családok gyermekei MEZŐBERÉNYI SZÜLETÉSŰEK* lettek. Legtöbbször ezt tartották a legfontosabb érvek a helyi szülőotthon létrejötté, majd megmaradása mellett!

2. Íme a szomorúbb jövőt sejtető kérdés:

Van-e értelme az intézetet továbbra is fenntartani?

A választ a következő részben olvashatjuk!

V. AZ UTOLSÓ ÉVEK. LEJÁRT A SZÜLŐOTTHONOK IDEJE!

Van-e értelme az intézetet továbbra is fenntartani?

„A válasz az, hogy mindaddig van, amíg a járás és a megye szülészeti intézetei a kívánt ágylétszámmra fel nem fejlődnek, mert a szülőotthon a zsúfoltságot csökkenteni tudja. Persze érezzük azt, hogy *a szülőotthon fejlődési periódusa befejeződött*. A jövő a nagy intézeteké, amelyek teljes mértékben nyújtani tudják a gyógyítás korszerű és előnyös

lehetőségeit. Rendelkeznek megfelelő szakorvosokkal, rendelkezésükre áll elegendő mennyiségű és minőségű átömleszthető vér, tudnak géppel altatni és lélegeztetni, és a Röntgen-osztály meg a laboratórium minden szükséges vizsgálatot el tud végezni". (Kézirat 5.lap).

1969. októberétől kezdve további 4 éven át azt hallotta a lakosság, hogy - mivel fokozatosan fognak megszűnni a kisebb településeken működő szülőotthonok – a mezőberényi szülések át fognak kerülni Békésre. A terhesgondozóban már heti egy alkalommal 1967 óta, majd 1970 után több tanácsadási napon is megjelentek a Békésen dolgozó szülészorvosok (a berényi származású dr. Vladár János, aki a békési szülőotthon vezetője volt, valamint dr. Csiby Miklós is). Innentől tudták a tanácsadáson megjelent asszonyok, hogy hamarosan eljön az az idő, amikor „bezárják” a szülőotthonunkat, és mehetünk Békésre szülni! Ne felejtjük, hogy akkor még nem volt autója minden családnak! De telefonja sem!

A véleménykérő íven számos olyan válasz van, amelyek kifejezik sajnálatukat amiatt, hogy vagy első szülésre, vagy a már meglévő gyermekük testvérének a születése miatt más városba kellett utazniuk. Rossz volt ez az egész családnak, hiszen látogatásra is csak nehézkesen tudtak eljutni! Engem is érintett ez a kérdés, ugyanis az akkor még csak 15 hónapos nagyobb lányomat egyszer hozták be látogatni engem és a kistestvérét, így, mire hazamehettünk a békési szülőotthonból, szinte elfelejtett minket.

Most inkább tovább arról írok, hogy mi foglalkoztatta az akkori lakosságot a legjobban. Több olyan beszélgetésben vettem részt, amelyben azt nehezményezték, hogy a jövőben nem lesz berényi születésű gyermek! Próbálkoztunk – képviselőként keresztül is - olyan megoldással, hogy a Békésen (Békéscsabán, Gyulán) kapott születési napló bizonyítékával lehessen a mi községünkben kiállítani a gyermek születési anyakönyvi kivonatát; vagy legyen a születés helye Békés, de írják be az újszülött illetőségének Mezőberényt (a születéskori lakcíme szerint). Ezek a próbálkozások semmit sem értek, azóta már megszokta országosan is a lakosság, hogy nálunk nincs falusi, kistelepülési születésű gyerekem!

VI. A SZÜLÉSEK SZÁMA a mezőberényi szülőotthonban

Az első húsz évben 4810, a szülőotthon fennállása alatt mindösszesen 5622 szülés történt; anyai halálozás nem volt!

Az egy évre eső születések száma az első 20 évben: $4810 : 20 = 240,5 = 240/241$ gyermek/ év
1949 október 1-től 1969 decemberig = $19 \times 12 + 1 \times 3 = 228 + 3 = 231$ hónap = $4810 : 231 \approx 21$ fő/hó; $21 \times 12 = 252$ gyermek / 1 év; az első évben, 1949-ben csak 3 teljes hónap volt! (okt.-nov.-dec.).

Az 1 évre eső születések száma a következő 4 évben (1969 októberétől 1973. június 30-ig = $3 + 24 + 6$ hó = 33 hónap. Ez alatt született összesen 812 gyermek/ 33 hónap

Egy hónap alatt: $812 : 33 = 24,6$ gyermek ≈ 25 fő/hó = $25 \times 12 = 300$ gyermek/ év

Az egy évre eső szülések száma 1956-ban kulminált az akkori 345 szüléssel. Az abortuszok szabaddá tétele után a szülések száma jelentősen esett, míg az anyáknak nyújtott hároméves kedvezmény, a GYES bevezetése újból emelkedést eredményezett.

Ennél több adatot nem sikerült megtudnom javaslatom megírásakor, sajnos.

Az látszik a számokból, hogy a berényiek kitartottak az utolsó pillanatig jól bejáratott szülőotthonuk mellett

VII. 1973. JÚNIUS 30. A SZÜLŐOTTHON MEGSZÜNTETÉSE

Szülőotthonunk bezárása megviselte Dr. Bak Mihályt és az ott dolgozó munkatársait is. Így ír erről:

.....A természet örök törvénye szerint nemcsak felettem, de a szülőotthon fölött is eljárt az idő. Egy szülőotthonban ötször annyiba kerül egy szülés, mint a klinikákon és a kórházakban. A magam vonatkozásában csak annyit: voltak gondterhelt óráim az egyszemélyes felelősség tudatában. Anyai halálozás nem történt a negyedszázad alatt, így távozásom, búcsúzásom lelki megnyugvással töltött el. Pár könnycsepp is megcsillant a szememben, aminek tanúja volt Békés város főorvos asszonya, Gelegonya Katalin dr. munkatársaival és az elárvult szülőotthon személyzete". (a könyv 75.l.) Máshol leírhatta, hogy akkor vezette - másodállásban - a mezőberényi szülőotthont, amikor arra a legnagyobb szükség volt!

FÜGGELÉK

Amikor elhatároztam, hogy megírom a SZÜLŐOTTHONUNK emlékezetét, a következő levéllel fordultam mezőberényi ismerőseimhez a Mezőberény anno Facebook-csoportban:

„Szervusztok, régi Barátok! A segítségeteket kérem: azoktól várok választ, akiknek van - legalább 1-2 mondatnyi - megjegyzése az egykori berényi szülőotthonunkról, ami 1949 és 1973 között állt főt. Kérem, hogy a privát Messenger- vagy az email-címemre: bagiane47@gmail.com - ra írjatok. Aki a nevét nem akarja vállalni, írja meg! Adatokat gyűjtök a Mezőberény értékei adattárba. Mire várok segítséget? Ki szülte otthon a gyermekét, gyermekeit? Ki a mi szülőotthonunkban? Ki ment a további gyermekével, gyermekeivel a békési szülőotthonba (1973-ban és utána)? A szülőotthon fennmaradása alatt (1949-1973) miért ment inkább más városba, pl. Kórházba? Továbbá bármi, ami a Te véleményed. Várom válaszaitokat. Tisztelettel, érdeklődéssel és szeretettel: Gita Bagi”

2021. december 5-én: 21 embernek tetszett, 86 válasz érkezett

2022. január 22-én: 29 embernek tetszik, 100 válasz érkezett ide + 5 a megadott egyéb címekre; így összesen 105 válasz van.

Ebben benne vannak azok a válaszok is, amiket egymásnak tettek fel a beszélgetésekben részt vevők, de a felvetett témáról szólnak; illetve olyan válaszok is, amelyek részben eltérnek a témától, vagy viccesnek mondható kisebb ellenkezések.

Táblázatba szerkesztve mutatom be a rövid összefoglalómat.

Azok válaszaiból van a legtöbb, akik megírták, hogy ők is itt születtek, „Bak Miska bácsi keze alatt”. Mivel az embernek csak akkor vannak újszülöttkori emlékei, ha azokat elmesélték neki, például a szülei, nagyszülei, a legtöbb esetben ezek a válaszok keveset mondanak. Náluk sokkal beszédesebbek azok a válaszok, amelyeket olyan asszonyok írtak le, akik egy vagy több gyermeküket itt ebben a szülőotthonban születték. A táblázatban minden megállapításra írok odaillő példákat.

A válaszolókat sorszámmal láttam el, a sorszámot a válaszuk sorszáma adja. Így az első válaszoló az 1-es, és így tovább. A nevek helyett a monogramjukkal élek, ugyanis nem akartam mindet arról nyilatkoztatni, hogy hozzájárul a neve használatához. Akiknek kiírom a nevét, azokkal mind megbeszéltem. Írásban is válaszoltak, hogy kiírhatom a teljes nevüket.

Íme az összesítő táblázat – példákkal:

A számok a válaszolókat helyettesítik. A szám a válaszadás érkezési sorrendjét is jelöli	A monogramok előtti szám a válaszoló sorszáma érkezés szerint
A válaszoló és a testvérei ott születtek a szülőotthonban (a Zöldkeresztben) 1,2,4,8,10,11,15,20,21,22,25,28, 36,38,39,40,43,46,47,48,49,50,51,52 53,54,55,56,57,58,63,65, 66,67,73,74, 78,79,80,82 88,89,90,95,96. = 45 fő	Néhány példa az értelmezéshez 1. B.P.M.Én itt születtem a szülőotthonban, Bak doktorbácsi kezei alatt. 36. M.P.Tné Ott születtem én is 1956-ban, sőt a nővérem 1954-ben és az öcsém 1957-ben. 66. R.F. Én is ott születtem 1960 március 8 délután 2-kor, és havazott. A testvéreim is (3) szintén ott. 4 gyerek 9. L Iné Én is itt szültem hat gyerekeimet 58-tól 68-ig és azt hiszem ilyen szülőotthon nem volt a környéken mint ez volt... Bak Miska bácsi nagyon a szívén viselte -6
Bak Miska bácsi említése Az anya és a gyerekek is e helyen születtek. 3,5,75,76,77,81,= 6 fő	35 fő 3.:K.E.R. Én 1950-ben születtem Bak Miska bácsinál született a fiam is 1971-ben. 81.PFné: Én is ott születtem! A nagyobbik fiamat 1971-ben ott szültem, a kisebbiket már Békésen 1979-ben.
Anyja írja a gyerekeiről születésük helyét 7,9,16,29,32,33,64,68,79 = 9 fő	68. Nné.K.M.: Két gyermekünk van, a fiunk 1962-ben, a lányunk 1968-ban született, mindegyik a mezőberényi Szülőotthonban, Dr. Bak Mihály nekem Miska bácsi keze alatt! 79. J.E. Mind a 3 lányom ott szültem 1966-1969 1972 nem soká sajnós megszűnt a szülőotthon!!!
Nem a születésről beszélgetnek, de a téma a szülőotthonhoz kapcsolódik 12-13-14-28-29 17-18-19-26-27-33 22-23-24 34-35-37 59-60 ; 68-69-70-71 82-83 85-86 87-88	12. F.K.: Hol volt ez a berényi szülőotthon? 13. J.A.: Szerintem a Puskin utcában. 14. V.A.: Ahol a szociális otthon van a Puskinon... 28. Cs. R.: Puskin. út. öregek. othona 29. R.F.: A Puskin utcán Andorék melletti ház a régi öregek othona. 17. B. M. Adminisztrátor a zöldkereszt egykori táblája...talán 18.G. B.: Ez igen! Aki keres, az talál. 19.G. B...a zöldkereszt egykori táblája...talán. Ez volt hosszú évekig kitéve a főbejáratnál.: 26.Cs. F.: Vajon hol lehet? Már mint a tábla. 27. B. M. Adminisztrátor Cs.F-nek: ócskapiac...most talán épp Eger. Sok tízezerért- 33. V.A. Mit keres ott az a tábla. Nem fért meg itt a berényi padláson ?
Valamelyik családtag azért nem Mezőberényben született, mert már nem lehetett! 41,42,72,73,82,83,89,90 = 8 fő	81. P.Fné: Én is ott születtem! A nagyobbik fiamat 1971-ben ott szültem, a kisebbiket már Békésen 1979-ben. 88.K.A.: 1973 02.07. Még én is ott születtem, abban az évben meg is szűnt a szülőotthon! Erre van egy csattanós válasz: 89. P.T.:

	K.A-nak:Azért mert ott születél? (bocsi, ez magas labda volt, le kellett csapni)!
Külön kedves dicsérő szavakat, mondatokat írnak a mellé, hogy itt születtek. A helyesírást csak abban az esetben javítottam ki, amikor értelemzavaró szövegrészek, szavak voltak a hozzászólásokban!	8. Cs-né L. Zs Én is ott születtem 1969 Bak Miska bácsi-nál sőt még a nevet is ő választotta. 9 L. I-né Én is itt szültem hat Gyerekeimet 58 to 68 nyolcig és aszt hiszem ijen szülő otthon nem volt a környéken mint ez volt. Bak Miska bácsi nagyon a szíven viselte 15. H. K. Én 1949 novemberében születtem itt a szülőotthonban, Bak Miska bácsinak köszönhető, hogy élek, mert anyukám nagyon hosszú ideig vajúdott, amikor én a világra jöttem, már alig volt élet bennem. Miska bácsi addig pofozgatott, míg felsírtam. Sokszor mesélte apukám, amennyiben nem Miska bácsi az orvos, biztosan nem maradok meg! Örökké hálás voltam ezért Neki! A testvérem 1951-ben született, ugyanitt, vele semmi gond nem volt. 20. P.J. Mezőberény 1954. 07. 10. Bak Miska bácsi vezette le a születésemet. Nem is olyan régen beszélünk erről a párommal. Milyen hihetetlen energiával, erővel és tapasztalattal rendelkezett a Doktor úr! Nem tudom más mit tapasztalt, de én soha nem hallottam az Ő ténykedése alatt előforduló rendkívüli eseményről. 21. A-né D. I. Jozsef Pintér nem is volt. Miska bácsi tette a dolgát, sőt! Még többet is. Neki köszönhető sok család, hogy lett áram a lakásukban. Ez 1 a sok közül, ami neki köszönhető. 22. F. M. Remek orvos és nagyszerű ember volt. 35. K.E.R. Az én fiam is ott született 1971-ben. Szintén Pacukné Julika néni, és dr Bak Miska bácsinál. Minden a legnagyobb. 36. S.J. Én is Berénybe születtem és az Öcsém is én 1954-ben, tesom 1957 - ben , Bak Miska bácsi segítségével!!! 63. Cs. I. Én is ott születtem. Bak Miska bácsi segítségével. 40. H.P-né A testvérem Jancsi 1953-ban a szülőotthonban született, Miska bácsi segítségével. Hatalmas hó volt február 18-án. Édesanyámat a ló vontatású hókotró szállította a szülőotthonba. Miska bácsi kiváló orvos volt, családom minden tagja kedvelte őt. A lánya Zsófi osztálytársam volt.
96 válaszadó összesen 107 gyermek születéséről szól!	A 107-ből 6 otthon, 7 Békésen, 2 kórházban (1 Békéscsabán, 1 Gyulán) = 92 a szülőotthonban

2022. január 22.

Bagi Adámé

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett

Az utolsó pillanatban vagyunk ahhoz, hogy *hiteles visszaemlékezésekre* támaszkodhassunk a volt szülőotthonunk bemutatásakor. A leghitelesebb forrásunk, *dr. Bak Mihály kéziratban megőrzött beszéde*, amelyet 1969-ben a szülőotthon fennállásának huszadik évfordulóján mondott el, valamint ennek a szövegnek a kiegészítése, melyet a sokunk által ismert könyvében írt le (*Emlékek és emlékeim Mezőberény egészségének múltjából*). A többi leírt hitelesnek számító forráshoz az ún. átlagember csak nehézkesen tud hozzáférni. Ezek a *korabeli újságok, folyóiratok írásai*, valamint a *Békés Megyei Levéltár Békési Fiókjában őrzött iratok* adatai.

Ugyanilyen hitelesnek gondolom *azoknak a visszaemlékezéseit, akik átérték és megélhették* ezt a fontos történelmi korszakunkat. Sajnálom, hogy ezeket a gondolatokat, véleményeket *Bak Miska bácsi* már nem ismerheti meg.

Ezek a visszaemlékezők, saját nevükkel válaszoltak a véleményt kérő levelemre a Facebook Mezőberény anno-csoportjában. Ezzel önként és nyilvánosan segítették munkámat. Hála és köszönet jár mindannyiuknak!

Ma már 73 éven felüliek azok az anyák, apák, akik otthon, a család házában, tanyáján, lakásában születtek, és 90 éven felüliek azok a szerencsés anyák, akik még élnek, de megélhették az otthon szülés minden eseményét, örömét, izgalmát, kockázatát és olykor rettenetét is.

Az első csoport az én személyes korcsoportom. Mi lehettünk azok, akik még otthon születtünk, sokan közülünk Bak Miska bácsi személyes segítségével, valamint az 1960-as évek végén és 1970-től 73-ig még Mezőberényben a minden igényünket kielégítő szülőotthonban szülhettük meg gyermekeinket. Innen már nagyon színes a kép. Ehhez két idézetet másolok ide a tájékozódó „felméréseimből”:

Az egyik legszerencsésebb anya írása:

J.E.:

„Mind a 3 lányomat ott szültem 1966. 1969. 1972. **Nemsoká sajnos megszűnt a szülőotthon!!!**”

Cs.P-né:

„Én Békéscsabán születtem 1970-ben. Húgom 1972-ben Berényben, a másik Húgom 1984-ben Békésen. **Hogy miért alakult így, arról nem beszéltünk Édesanyámmal.**”

Ez az egyik legfontosabb bizonyítéka mondanivalómnak! Most kellene tájékoztatni mindazokat, akiknek erről a fontos időszakról nincs tudásuk. A szülésről a családok nem nagyon szoktak beszélni, túlságosan intim téma ez! A szülőotthonról szóló „beszéd” Mezőberényben mindenképpen két dologról szól: Dr. Bak Mihály áldásos tevékenységéről és a szüléssel kapcsolatos utakról (Otthon? Kórházban? Szülőotthonban? Szülésznői vagy orvosi segítséggel?)

Az első idézetben szereplő mindhárom lány születése annak jó bizonyítéka, hogy a család bízott a szülőotthonunkban, az ott folyó szakszerű munkában, valamint arról, hogy aki egészségesen tudott szülni, annak nem kellett kórházba utaznia. A terhesség nem betegség! Itt kapták meg az anyai és gyermeki gondozási tevékenységhez szóló tanácsokat is mind a szülés előtt, mind pedig utána.

A második esetben a *három lánytestvér három különböző helyen született*. Az első két esetben megvolt a szülőotthonunk. Valószínűsíthető, hogy a terhesgondozói vizsgálaton úgy állapították meg, hogy szerencsésebb lesz a Békéscsabai kórházba vinni a szülőanyát. A második gyermek esetében problémamentesnek ígérkezett a berényi szülés, a harmadik lánynak pedig azért kellett Békésen születnie, mert addigra megszűnt Mezőberényben a szülőotthon!

További idézetek annak indoklásául, hogy sokat tehetünk mindannyian - és maga az Értéktárban való megjelenés is – annak érdekében, hogy a mai 50-60 évesek, a jövőbeni

fiatalabbak jól ismerjék ebbéli múltunkat. Érdekli őket! Rövid szóváltás a tájékozódó kérdőívről:

„K.F. Hol volt ez a berényi szülőotthon?

J.A. Szerintem a Puskin utcában.

A.V. Ahol most a szociális otthon van a Puskinon...

Cs.R. Puskin utcai öregek otthona...

R.F. A Puskin utcán, Andorék melletti ház, a régi öregek otthona.”

És még egy beszélgetés: a *Mezőberény anno* Facebook-csoportból:



Benyovszki Mihály, Adminisztrátor feltette a volt Egészségvédelmi Gondozási Kör tábláját.

„*Gita Bagi: Benyovszki Mihálynak: Ez igen! Aki keres, az talál!

A zöldkereszt egykori táblája...talán. Ez volt hosszú évekig kitéve a főbejáratnál.

Ferenc Csipke: Vajon hol lehet? Már mint a tábla.

Benyovszki Mihály: Ferenc Csipkének: ócskapiac...most talán épp Eger. Sok tízezerért.

Anna Varjú: Mit keres ott az a tábla. Nem fért meg itt a berényi padláson?”

**Gita Bagi* a javaslattevő Bagi Ádámné neve a Facebookon! Erdei Margit az anyakönyvezett nevem. A GITA a MarGIT(A) becézése. Már a születésem pillanatában megkaptam ezt a nevet anyukámtól mindennapi használatra... Talán ennyi privát megjegyzést elbír ez a szöveg!?

Befejezésül:

Múltunknak ezt a szakaszát még jól ismerhetik sokan, *Büszkék lehetünk* elődeink akkor legkorszerűbb törekvésére, arra a szoros együttműködésre, a személyes és intézményi adakozási hajlamra, összefogásra, amelyek nélkül Mezőberény fejlettségi szintje nem ott állt volna és állna, aminek köszönheti, hogy *előbb a helyét kereső kisváros, majd az igazi dél-alföldi város* lett belőle.

Nagy tisztelettel adózunk a felelős beosztásban és megbízatásban, valamint önként vállalt közéleti tevékenységében Mezőberényért kitűnő munkát végző volt Budapesti Bábaképző Intézet tanársegédjének, dr. Bak Mihálynak, aki vezető körzeti orvos, szülész-nőgyógyász, és fogszakorvos; községi tanácsi képviselő és református presbiter volt. Itt most a megyei és országos orvosi egyesületek, szervezetek tagságait és vezető beosztásait, azaz országos hírét nem említettem. Ugyanígy nem írok többet a háború idején beosztott sebészként három és fél évig a kórházvonatokon szolgáló orvostól sem.

Mezőberény egészségvédelmi hírét országossá tette!

Ebben a sorban nagyon fontos helyet foglal el a korszerű higiéniai feltételek megteremtése: egészséges ivóvíz bevezetése, a villamosítás megoldása, védőoltások és szűrések elvégzése a fertőzések, járványok megelőzése érdekében; az általános higiénia és az egészséges táplálkozás megismertetése és gyakorlása a mindennapokban.

Ezeknek a sorában foglal el fontos helyet a szülőotthon és a bölcsőde megléte.

Feladatunk, úgy átadni a jelenben az ismereteinket, hogy azok a jövőben sem kerüljenek a feledés homályába. Nagy a felelősség!

Köszönetnyilvánítás:

Mikor arra jutottam, hogy elvállalom a SZÜLŐÖTTHONUNK ajánlását a Mezőberényi Értéktárba, tudtam, hogy „nagy fába vágom a fejszémet”, hiszen kevés konkrét ismeretem volt az akkori megfeszített munkáról.

Röviddel azután, hogy elkezdtem összeszedni a szakirodalmat, a forrásokat, szinte azonnal jelentkeztek olyan, most Mezőberényben élő önkéntes segítők, akiknek sokat köszönhetek, hogy egyre bővülő ismeretekkel „csak” a koncepciómat kellett megtalálni, és elkezdni szelektálni a felhalmozódott feljegyzések között.

Ezek a tapasztalatok azt mondatják, hogy a most még élő embereket nagyon érdekli a múltunknak ez a szakasza. Akiknek van ismerete, nagyon megerősítettek engem abban, amit eddig is tudtam, sejtettem, valamint megajándékoztak olyan kis színes történetekkel, amelyeket érdemes lenne közkinccsá tenni, amelyek gazdagítanak személyesen engem is.

„Én úgy szeretnék népem mesélő emlékezetében pár szóban megmaradni,
ahogy ma a beszédben példa- s bölcsességképpen közmondást szoktak bólogatni.

Öreg mondja a fiatalnak, mindenki eltűnődve hallgat:

— Igen! e pár szó mily igaz!

— S egy életem át megfogadja; eszébe sem jut, nem kutatja,
hogy aki a tanácsot adta, hol van már, hol van! — és ki az?”

Váci Mihály: *Mint a példabeszédben (részlet)*

Köszönetet mondok:

Dr. Bak Mihály c egyetemi tanárnak, akivel bizonyos szakmai dolgokat és történeteket beszélünk meg, valamint vállalta az egyik támogató szerepét.

Henger Péternek, a Mezőberényi Helytörténeti és Tájvédelmi Egyesület (MEHETE) elnökének azért, mert a Békés megyei gyulai és békési levéltárból küldött nekem adatokat tartalmazó iratokról fényképeket, valamint elvállalta az egyik támogatói nyilatkozatot.

Benyovszki Mihálynak, a Mezőberény anno Facebook-csoport egyik adminisztrátorának, aki - régi fényképek közt kutatva - adott át képeket, valamint utánajárt néhány olyan személynek, akik ott dolgoztak a szülőotthonban, vagy azok ma élő leszármazottjai.

Csete Gyulának, az Orlai Petrics Soma Mezőberényi Helytörténeti Muzeális Gyűjtemény vezetőjének, aki a berényi muzeális gyűjteményben talált alaprajzi vázlat másolatát küldte el a témához.

Nagyné Szabó Márta Ilona tanárnőnek, volt munkatársamnak a szegedi Csongor Téri Általános Iskola és Gimnáziumban, aki személyesen elhozta és megmutatta a nagymamája, Szabó Gézáné Judit néni – szülésznő - fényképalbumát, amelyből 3 fényképet is kiválogattunk az ajánláshoz.

Hanó Pálné ismert berényi tanárnőnek, a Mezőberény Egészségéért Facebook-csoport adminisztrátorának, aki több telefonszámot lebonyolítva utánajárt személyi adatoknak: Kik dolgoztak, milyen munkakörben a szülőotthonunkban?

Azoknak a személyeknek, akik vállalva a nyilvánosságot válaszoltak a véleménykérő kérdéseimre a Facebook Mezőberény anno – csoportban, vagy személyesen emailen, telefonon és a Messengeren. Összesen 96 válasz 107 gyermek születéséről. Bizonyítottan érdeklődnek az emberek ezirányú múltunk iránt!

Mindezekért kérem a Tisztelt Értéktár Bizottságot, fogadja el a SZÜLŐÖTTHON felvételét Mezőberény Értéktárába.

2022. január 22.

Tisztelettel:

Bagi Adámné

Bagi Adámné (Erdei Margit) s.k.

Kazinczy-díjas
magyar-német szakos
középiskolai tanár

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája, bibliográfia:

- I. -Dr. Bak Mihály kézírata: A MEZŐBERÉNYI SZÜLŐOTTHON HÚSZ ESZTENDEJE (a szülőotthon 20 éves évfordulójára írt előadásának anyaga).
Megtalálható és olvasható digitalizált formában is, kinyomtatva, Mezőberényben: OPSKMMK Ormai Petrics Soma Könyvtár, Muzeális Gyűjtemény és Művelődési Központ (székhelye: 5650 Mezőberény, Fő út 6.)
Dr. Bak Mihály könyve:
EMLÉKEK ÉS EMLÉKEIM MEZŐBERÉNY EGÉSZSÉGÜGYÉNEK MÚLTJÁBÓL
(Megtalálható a fenti könyvtárban, és kapható a könyvterjesztő forgalomban)
Mezőberény, 1988.

KORABELI ÚJSÁGCIKKEK A MEZŐBERÉNYI SZÜLŐOTTHONRÓL

 CsaladHely_Monogra fiaVaros_Mezobereny	„1947. július 30-ára a Békés megyei Tervhivatal és a Megyei Tervbizottság elkészítette a megye hároméves tervjavaslatát. Mezőberény a rendelkezésre álló 600 ezer forintot az alábbiak szerint osztották meg: 1. Közegészségügy: — Puskin utcai szülőotthon korszerűsítése (10 ezer forint) — Az OKI egészségház befejezése — A vágóhid korszerűsítése — Nyilvános WC felállítása a piactéren”
 CsaladHely_Monogra fiaVaros_Mezobereny	A mezőberényi 1848-as Bizottság működött a legeredményesebben... Mezőberény lakossága a továbbiakban is sikeresen oldotta meg a tervbe vett feladatok végrehajtását. Sor került egy 10 ágyas szülőotthon átadására is, amelyet a község lakói, a demokratikus pártok, az üzemek dolgozói, az MNDSZ támogatásával rendeztek be, összesen 32 700 forintos költséggel.
 CsaladHely_Monogra fiaVaros_Mezobereny	Az egészségügyi ellátottság jó színvonala kedvezően befolyásolja a települések adottságait. Mezőberényben az alapvető egészségügyi szolgáltatás biztosított...Egy orvosi körzetre 3175 lakos jut...A megyén belül 1970-ben átlagosan egy körzetre 2578, országosan pedig 2610 lakos jutott. A község szülőotthonában 11 ágy áll a lakosság és a környező két település, Köröstarcsa és Csárdaszállás lakóinak rendelkezésére. Az alapvető ellátáshoz tartozik a 35 férőhellyel működő bölcsőde.
Egészségügyi Dolgozó 1958-10-04	Mezőberény. Gede Márton: Az orvos — meg a vízvezeték „Ígéretünkhöz híven nem dicsérjük mi sem doktor Bak Mihályt. Azt azonban még el kell mondanunk, hogy nemcsak a vízmű létrehozását segíti, de vezető szerepe volt abban is, hogy 1948-ban társadalmi összefogásból létrehoztak egy húszágyas szülőotthont és egy nyolc férőhelyes bölcsődét is.”
Egészségügyi Dolgozó 1985-11-01-11	Békés. Bede Zsóka: Lejárt a szülőotthonok ideje? „A szülőotthonok megszüntetését változatlanul szükségesnek tartjuk. Ennek indoklása: szakmailag nem tudja nyújtani azt a biztonságos ellátást, mint egy műtési háttérrel (és más osztályok szakmai konzüiumával) rendelkező kórházi osztály. Gazdaságtalan, évek óta jelentősen nő a működési kiadás, ugyanakkor csökken a szülések száma. A szülőotthonok kihasználtsága 40—60 százalék között mozog”.
Egészségügyi Dolgozó 1988- 03-01	Emes: „Házilagos” tervezés Békés megyében Mezőberényben egy volt szülőotthont szociális otthonná alakítottunk át 50 férőhellyel, de már rajzasztalon van egy 100 férőhelyes bővítés tanulmányterve is.
Békés Megyei Népújság 1969-10-11	Jubileumi emlékülés a mezőberényi tanács dísztermében tudományos ülést tartanak, ahol ünnepélyes keretek között emlékeznek meg a Mezőberényi Járási Szülőotthon fennállásának 20. évfordulójáról.

Világosság 1949-05-08	Harmincnyolc csecsemő- és gyerekotthont avat az ország anyák napján. Anyák napjának megünnepléséből az egész ország kiveszi a részét. Szerke városokban és falvakban anya- és csecsemővédő intézeteket, napközi otthonokat avatnak fel, hogy a dolgozó anyák számára megkönnyítsék a szülés gondjait és a munkaidő alatt odahaza hagyott kisgyerekek gondját. Május 8-án ... Mezőberény új szülőotthont kap.
Békésvármegye Hivatalos Lapja, 1948-12-14	A 3 éves terv végrehajtása tovább tart, azonban a fedezet nem mindig érkezik rendszeresen. Békés és Mezőberény községekben a szülőotthonok kibővítésére szolgáló fedezetek azonban megérkeztek, ezek a munkálatok befejezést nyertek.
Békésvármegye Hivatalos Lapja, 1948-12-14	A beruházási tervben befejezést nyert egyébként a békési és a mezőberényi szülőotthon építése, illetve bővítése.
Viharsarok népe, 1950-08-29	Nagy ünnepség színhelye volt az elmúlt napokban a mezőberényi szülőotthon. Az Alföldi Szövőgyár egyik dolgozója, Schultz Józsefné, kilencedik gyermekének adott életet. Ez alkalomból az üzem dolgozói megajándékozták a kilencgyermekes családját.
Viharsarok népe, 1955. 03-11	Kedves Szerkesztőség! Levelüket megkaptam és köszönöm a nemzetközi nőnap alkalmából küldött üdvözlő sorokat. Most a mezőberényi szülőotthonban vagyok, itt várom a gyermekem... Szinte csodálatos az a gondoskodás, amelyet itt kapunk. Dr. Bak Mihály orvos, és a szülésznők mindent megtesznek értünk és gyermekeinkért. Gombos Andrásné, Mezőberény.
Békés Megyei Népújság, 1961. 09-17	A Békési Járási Tanács V. B. Egészség, ügyi Osztálya pályázatot hirdet a mezőberényi szülőotthon október 1-vel megüresedő intézeti szülésznői állásra. Egy szoba, konyhas lakás a szülőotthonban rendelkezésre áll.
Békés Megyei Népújság, 1970-02-24	Mezőberényi mozaik. Megtörtént a „mini” népszámlálás a mezőberényi anyakönyvi hivatalban. A számadatok azt bizonyítják, hogy 1969-ben a mezőberényi szülőotthonban 192 csecsemő látott napvilágot. Az anyakönyvvezető előtt 107 pár esküdött hűséget egymásnak.
Békés Megyei Népújság, 1973-08-08	A berényieknek soha nem volt szégyellni valója. Dr. Bak Mihály szülész-nőgyógyász és fogorvos 1937 január 17-től gyógyít Mezőberényben. A község közegészségügyi helyzetének javítása érdekében kifejtett munkája során ismerte meg a lakosság szélesebb rétege. Az egészségtelen cigánytelepek felszámolásáért és a művi vetélések ellen küzd, fáradhatatlanul. Fáradtságot nem ismer a csecsemőhalandóság csökkentése, az elfogadható körülmények között történő szülés lehetőségének megteremtése érdekében. Az ő érdeme, hogy 1949- ben — a megyében másodikként — a község szülőotthont kapott.
Békés Megyei Népújság, 1981-01-28	Elkötelezettség. Fél évszázados szolgálat után vonul nyugalomba dr. Bak Mihály Mondana valamit tanácsstagi tevékenységéről? —Harminc évig voltam tanácsstag. Most már nem vállaltam, hiába, a 77. életévemet taposom. Való igaz, 1948-ban az országban három községben nyílt új bölcsőde, ebből egy Mezőberényben. Akkor avattuk a szülőotthont is. Ez sem ment simán. Akkoriban még erősen mérgezték a falusi emberek lelkét. Meg kellett vívnunk a magunk harcát: nem vesszük el a gyereket, csak az édesanyán könnyítünk, hogy dolgozhasson. A szülőotthonnak negyedszázadon át voltam a vezetője. Ma már nem működik, hiszen Csabára és Gyulára mehetnek a kismamák, korszerűbb körülmények közé.

KORABELI IRATOK: Magyar Nemzeti Levéltár Békés megyei Levéltárai
Békés, Verseny utca 3. 5630 és
Gyula, Petőfi tér 2, 5700



Békés Megyei LT.
Gyula 065



Békés Megyei LT.
Gyula 066



Békés Megyei LT.
Gyula 067



Békés Megyei LT.
Gyula 071



Békés Megyei LT.
Gyula 072



Békés Megyei LT.
Gyula 075



Békés Megyei LT.
Gyula 077



Békés Megyei LT.
Gyula 145 (2)



Békés Megyei LT.
Gyula 152



Békés Megyei LT.
Gyula 211



Békés Megyei LT.
Gyula 213

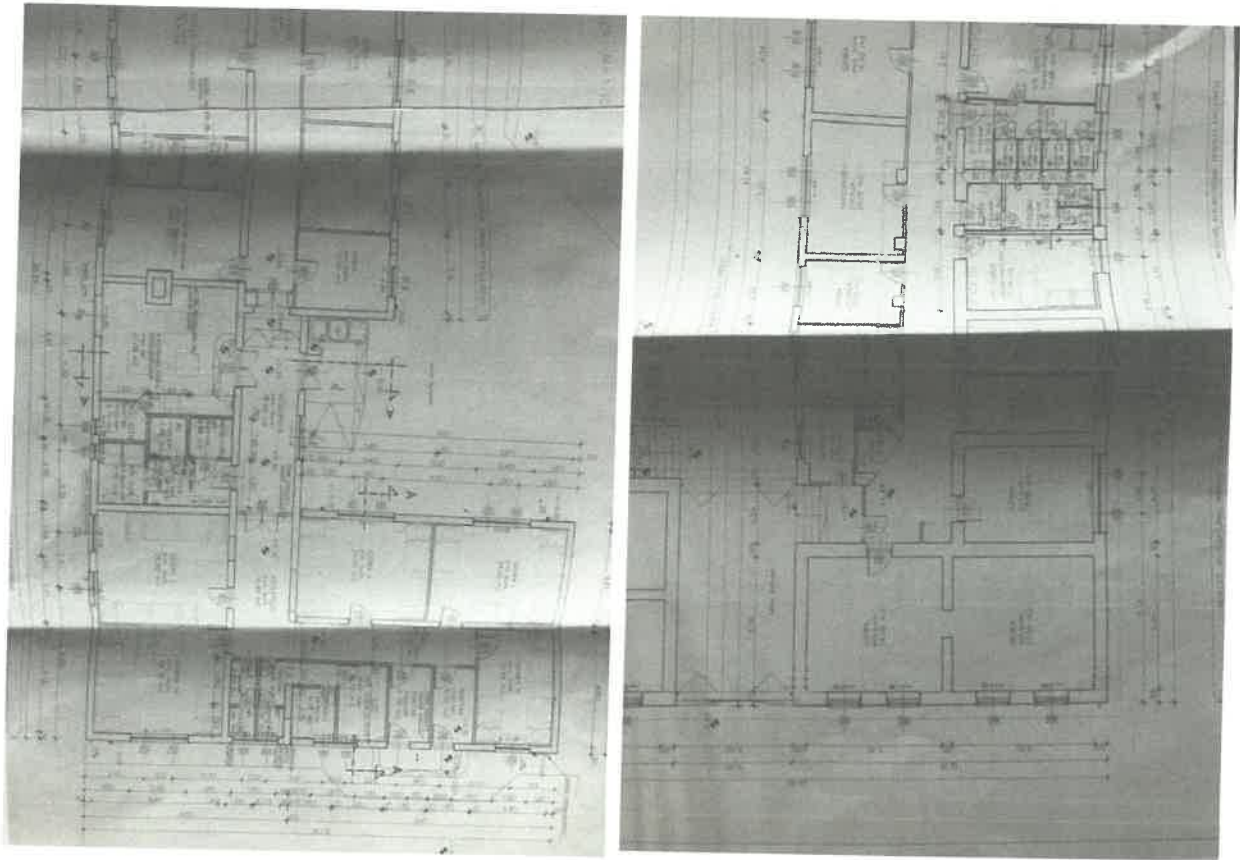
EGYÉB IDEILLŐ – TANULSÁGOS – ÍRÁSOK:

1. http://www.szarvasnet.hu/konyvjelzo/kronika/18_szam/18_14.htm
Dr. Reszkető Péter: Volt egyszer egy Szülőotthon Szarvason (1954-1996)
2. http://real.mtak.hu/91623/1/19_SveglFanni_237-254.pdf
Svegl Fanni: A bábamesterség átalakulása a XX. század közepén A Kaposvári Rippl-Rónai Múzeum Közleményei)
3. <http://doktori.bibl.u-szeged.hu/id/eprint/9964/1/Doktori%20Kov%C3%A1cs.pdf>
Kovács Anett KÖZJÓTEKONYSÁG BÉKÉS MEGYÉBEN A DUALIZMUS KORÁBAN Doktori (PhD) értekezés
4. <https://docplayer.hu/3463821-Kemecsei-helytorteneti-kronika.html>
Kemecsei helytörténeti krónika _ Dr. Czégé Zoltán a szülőotthonok történetéről (A KEMECSEI HELYTÖRTÉNETI GYŰJTEMÉNY LAPJA, 2012.3.szám)
5. https://www.nyugat.hu/cikk/szuleszetek_vas_megye_ket_varos
Vas megyei városok szülőotthonai
6. <https://docplayer.hu/9789573-Anya-csecsemovedelem-vedonoi-halozat.html>
Tananyag. Dr. Alliquander Anna SE Népegészségügyi Intézet

II. MELLÉKLETEK

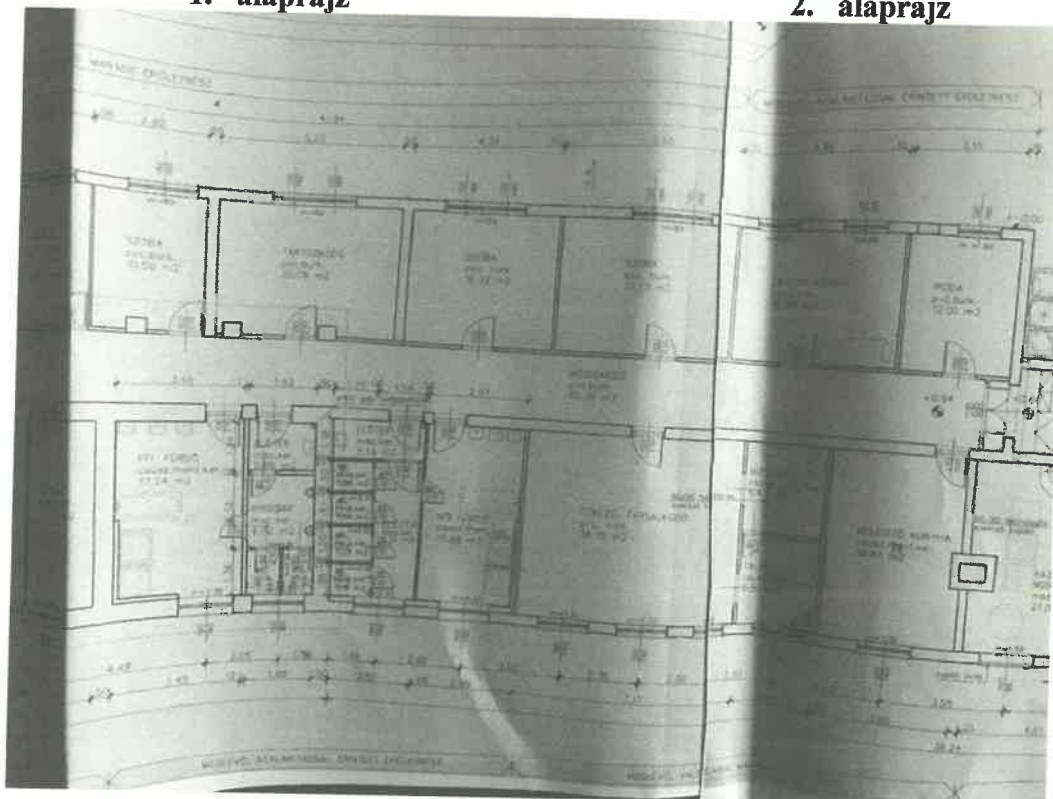
11. Melleklelet

1. Fényképek

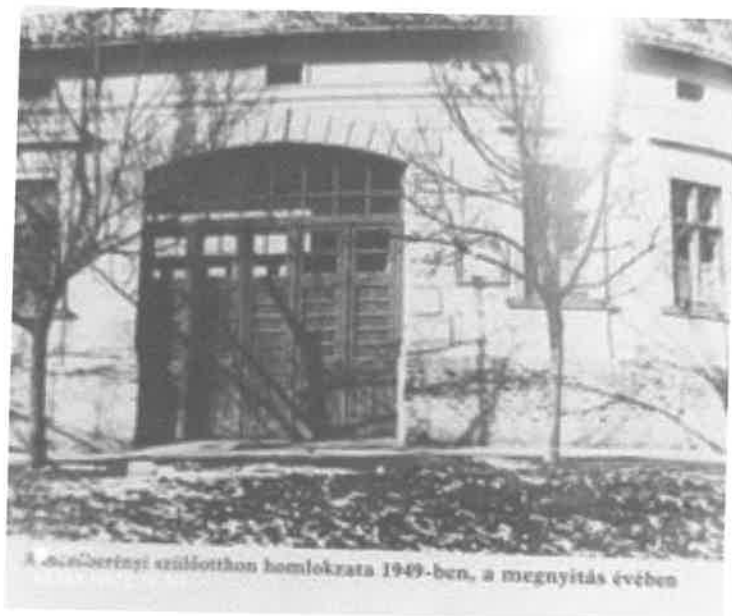


1. alaprajz

2. alaprajz



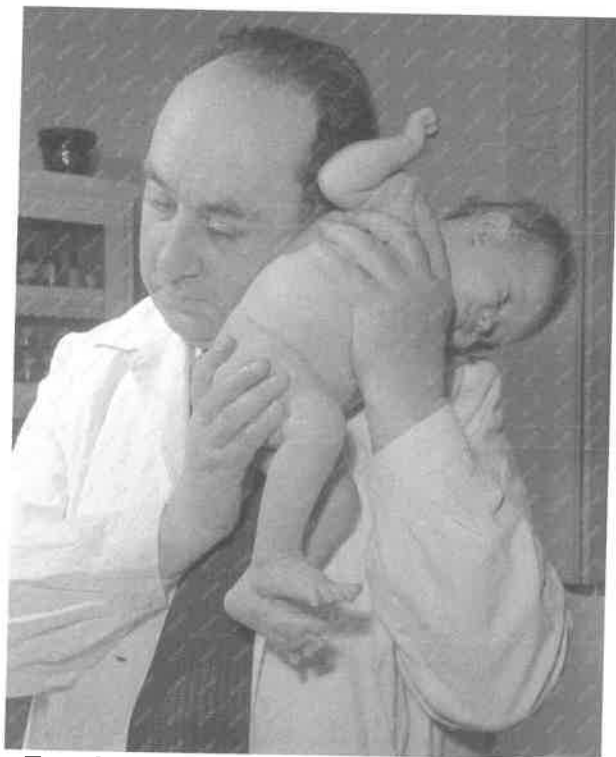
3.alaprajz



Ezt a képet a Mezőberény anno Facebook-csoport egyik adminisztrátorától, Benyovszki Mihálytól kaptam, arra a célra, hogy ily módon őrizzük meg Értéktárunkban.

Sajnos, „Szülőtthon” feliratú tábla nincs az ő birtokukban sem.

Az EGÉSZSÉGVÉDELMI
GONDOZÁSI KÖR MEZŐBERÉNY
FELIRATÚ TÁBLA FÉNYKÉPÉT A
6. KÉRDÉSKÖRBE tettem fel.



Ez a fénykép az MTVA archívumából való.
Mezőberény 1961. január 28.
Dr. Hanzély Ferenc orvos egy újszülött
kislány légzését hallgatja



Ez a fénykép **Dr. Bak Mihály:**
Emlékek és emlékeim
Mezőberény egészségének múltjából
című könyvéből való.

Az alábbi 2 fénykép Szabó Gézáné szülésznő fényképalbumából való.
Ajándékozta az Értéktárba kerülés szándékával a szülésznő unokája,
Nagyné Szabó Márta tanárnő, aki Szegeden él.



Első sor: Szabó Gézáné, Dr. Bak Mihály, Zöld Mária
Második sor: Szívos Mihályné, Paczuk Józsefné, Győri Ilona



Dr. Bak Mihály és 3 szülésznő; Zöld Mária, Szabó Gézáné, Sinka Albertné

III. Támogató Nyilatkozatok

III.-2/1. melléklet a 114/2013. (IV. 16.) Korm. rendelethez

**Mezőberény Város Önkormányzata
Települési Értéktár Bizottság**

Tisztelt Bizottság,

volt egyszer egy Szülőotthon

Mezőberény 1949-1972

amelyben több mint 6 ezer gyermek született

(a részleteket ld. másnál, máshol!)

ezért a Mezőberény Értéktárba való felvételét támogatjuk.

Tisztelettel:

dr. Mandik Éva sk.
belgyógyász
rheumatologia-fizioterápia
közegészségtan-járványtan
szakorvos

és

dr. Bak Mihály sk.
onkológus
c. egyetemi tanár

2022. január 22.

**Mezőberény Város Önkormányzata
Települési Értéktár Bizottság**

Tisztelt Bizottság!

Dr. Bak Mihály 1937. január 1-től lett Mezőberényben községi orvos.

Abban az időben szinte kizárólag otthon-szülések voltak, sok esetben a körülmények nem voltak emberhez méltónak mondhatók...

Nagyon sok múlt az orvosokon, bábákon, akiknek felkészültsége, ember-szeretete döntő volt a születendő kisbabák, és az édesanyák szempontjából is.

Az évszázadokon át tartó igen magas gyermek-halandóság lelkileg is nagy terhet jelentett a családok számára, sok esetben több szülés után is csak néhány gyermek érte el a felnőtt kort, mert a különböző betegségek, járványok tovább tizedelték a lakosságot.

A feltételek javítására már az 1920-as évek végétől, az Országos Stefánia Szövetség Mezőberényben létesített 116. számú anya- és csecsemővédő intézete létrehozásával tettek lépéseket.

Az intézet kezdetekben a bérházban, majd a Fejérváry Celesztina által vásárolt és ajándékozott, Gyomai út 9. szám alatti épületben működött, Dr. Karai Gusztáv községi ügyvezető orvos irányításával (az épületben egy várószoba, egy rendelő, védőnői iroda, tejkonyha és lakószobák voltak).

A feltételek sokat javultak, a rendszeres tanácsadásnak, és az ellátás minőségi javulásának következtében a csecsemő és gyermekhalandóság a korábbi 20 – 22 százalékról 12 – 13 százalékra csökkent.

Ezt az eredményt a két községi orvos, a négy községi, és tizenkét magán szülésznő összefogásával tudták elérni.

Dr. Bak Mihály és orvostársai, a községi vezetéssel egyetértésben megkísérelték az állapotok további javítását, a még jobb feltételek biztosítását.

A sok tárgyalás, egyeztetés nyomán eljutottak odáig, hogy 1941-ben megkezdődött a község által a liget mellett biztosított területen az építkezés.

A tervek szerint az épületben a Gondozási Kör (1941-től a Stefánia utóda) és a szülőotthon kapott volna helyet.

A háború azonban közbeszólt, hiába voltak meg kezdetben az anyagi feltételek, az építkezés félbeszakadt (annak befejezése után ott napközi, majd a Liget téri óvoda működött, és napjainkban is óvodaként szolgál).

A világháború után újra felmerült a szülőotthon létesítésének lehetősége, azonban a liget melletti épület befejezésére egyelőre nem volt lehetőség, a Gondozási Kör pedig szűknek, és már kevésbé jobb állapotúnak volt minősíthető.

1944. október 6. előtt a német ajkú lakosság egy része (a mai napig pontosan meg nem állapított létszámban) elhagyta Mezőberényt.

Az 1945 kora tavaszán megalakult Földigénylő Bizottság felmérte az elhagyott ingatlanokat (házak, földek, esetleg üzemek), azok a hamarosan megkezdődött földosztás, és ház-kiosztás alapját képezték (természetesen a község területén akkor található, pl Vécsey-féle nagybirtok, és egy idő után az egyházi földek is erre a „sorsra” jutottak).

Ennek során kobozták el a Winter család tulajdonában lévő Puskin (korábban Bethlen) utca 1. szám alatti épületet is.

Annak méretei megfeleltek a kialakítandó nyolc ágyas szülőotthonnak, ezért a Képviselőtestület, a Földigénylő Bizottság és a Nemzeti Bizottság határozata, a Békés Megyei

Földbirtokrendező Tanács jóváhagyása után, csere útján a község tulajdonába került az ingatlan.

Az épület vélhetően a XX. század elején nyerhette el az akkor (1945 után) már meglévő formáját.

A korábban tulajdonos Winter család az anyakönyvi és egyéb adatok alapján 1869-1870 táján lett a telek, és az akkor rajta álló épület tulajdonosa (előtt, már az 1817-es térkép szerint is a Feldmüller család bírta, velük a Winter család rokoni kapcsolatban volt).

A korabeli (1856, 1883, 1892) térképek szerint „L” alakú épület volt a portán, a most meglévő szárazbejáratától jobbra, és a telek hosszában állhatott az a ház.

A Winter család idővel a jómódú, polgárosodó réteghez tartozóvá vált, egyik tagja a Hajnal utcán épített malom tulajdonosa is volt (természetesen jelentős földterülettel is rendelkeztek).

Az 1930-as Házszámjegyzék szerint a tulajdonos Winter Ádám volt, akinek 1935-ben bekövetkezett halála után egyik gyermeke lett a tulajdonos.

Ő volt az, aki 1944-ben elhagyta Mezőberényt, ezért (és egyéb okok miatt is) az ingatlant elkobozták.

Az 1945. évi Nemzetgyűlési, és az 1947-es Országgyűlési választási névjegyzékek alapján elmondhatjuk, az épületnek voltak ideiglenes lakói, elköltözésük után megkezdődhetettek a munkálatok.

A szülőotthon (és a húsz férőhelyes bölcsőde) átadására, az 1949. évi országgyűlési választásokkal összhangban, április 19-én került sor.

A levéltári iratok tanúsága szerint sok szervezőmunkára, utánajárásra, alkalomadtán póthitelre, az engedélyek időben történő beszerzésére volt szükség.

Ezek után elmondhatjuk, hogy az így létrejött szülőotthon a korábbi évtizedekkel, sőt évszázadokkal is összehasonlítva méltó emberi körülményeket, megfelelő orvosi és szülésznői ellátást biztosítottak a szülőanyáknak, sokat javítva ezzel is Mezőberény (valamint Csárdaszállás és Köröstarcsa) közegészségügyi állapotain.

*Az 1949 és 1973 között született több ezer gyermek és szüleik tiszteletére
javaslom a Mezőberényi Szülőotthon Települési Értéktárba történő felvételét.*

Készítette:

Henger Péter, a Mezőberényi Helytörténeti és Tájvédelmi Egyesület elnöke

Henger Péter sk.

5650 Mezőberény, Zrínyi sugárút 80/A
30/98 39 233; peterhenger@gmail.com

Mezőberény, 2022. január 22.

Források:

Dr. Bonyhai Mihály: Mezőberény monográfiája, 1933-1934

Dr. Bak Mihály: Emlékek és emlékeim Mezőberény egészségügyének múltjából, 1988

Magyarországi Evangélikus Egyház, Óskereső (honlap): A Mezőberényi II. kerületi evangélikus egyház anyakönyvei

MNL Békés Megyei Levéltára: Mezőberény Nagyközség Képviselőtestületi jegyzőkönyvei (1945, 1947, 1948, 1949)

Mezőberény iratai 1949

A Mezőberényi Földigénylő Bizottság iratai, 1945, 1946, 1947

Nemzetgyűlési (1945) és Országgyűlési (1947) választási névjegyzékek (Mezőberény)